

*Александар Квастек**
Факултет безбедности Универзитета у Београду
ORCID: 0000-0002-5656-6762

ПОЛОЖАЈ ОШТЕЋЕНОГ У ЈАВНОТУЖИЛАЧКОЈ ИСТРАЗИ**

САЖЕТАК: Од како је у Републици Србији уведена јавнотужилачка истрага поставило се питање њених предности и недостатака у односу на истрагу коју су до тада спроводиле истражне судије. Једно од централних питања у домену проблематике јавнотужилачке истраге јесте и правни положај оштећеног, тј. питање његовог утицаја на почетак, ток и окончање истраге. Стога ће у овом раду бити речи о значају воље оштећеног не само за почетак истраге већ и предистражног поступка као стадијума који истој претходи, односно самог гоњења учиниоца кривичног дела, могућности оштећеног да преузме кривично гоњење у случају да јавни тужилац одустане од даљег гоњења окривљеног, као и о праву оштећеног на приговор непосредно вишем јавном тужиоцу. У склопу права оштећеног на приговор биће размотрено и питање могућности оштећеног да утиче на примену одређених диверзионих модела кривичне процедуре, пре свега у оквиру поступања јавног тужиоца по начелу опортунитета кривичног гоњења. Осим права које оштећени има у кривичном поступку, у овом делу рада осврнућемо се и на обавезе које су му наметнуте од стране законодавца. На крају анализе биће изложени закључци до којих

* aleksandar.kvastek@gmail.com

** Рад је примљен 28. 9. 2020, измењена верзија рада достављена је 28. 10. 2020, рад је прихваћен за објављивање 3. 11. 2020. године.

се дошло у овом раду, као и ставови појединих актера кривичног поступка у погледу положаја оштећеног у истрази.

Кључне речи: оштећени, јавни тужилац, истрага, приговор, права, обавезе

УВОД

Права лица које је оштећено извршењем кривичног дела штите се и у кривичном поступку па је стога неопходно направити осврт на правни положај оштећеног у истрази, на тај начин што ће се изложити која су права, а које обавезе које оштећени има у поступку пред јавним тужиоцем.

С обзиром да је 2011. године у битним цртама промењен кривични поступак у Републици Србији, те да је промењена и врста истраге тако да истражни орган више није суд него јавни тужилац, потребно је извршити компаративну анализу положаја оштећеног у двама типовима истраге, уз примену и историјског метода тј. изучавање решења у Законику о кривичном поступку из 2001. године, како бисмо проверили да ли је актуелни закон који је увео тужилачку истрагу погоршао положај оштећеног.

Оно што правни положај оштећеног у јавнотужилачкој истрази чини посебно интересантном темом у данашње време јесте и све већи значај и све већа експанзија начела опортунитета у пракси, које, иако би требало да представља процесни изузетак, *de facto* постаје правило у кривичном поступку за багателна кривична дела, па је из тог разлога неопходно утврдити да ли су права и интереси оштећеног адекватно заштићени у овој упрошћеној процесној форми, као и какав је утицај оштећеног на примењивање овог диверзионог модела кривичног поступка.

У циљу што потпунијег увида у положај оштећеног у јавнотужилачкој истрази, применили смо историјски и упоредни метод, тј. упоредили релевантне актуелне одредбе ЗКП-а са његовим правним претходником, али и са решењима у другим земљама у региону, пре свега у Хрватској, Босни и Херцеговини и Црној Гори. Наведено поређење нам се чини посебно целисходним јер је 2011. године у Републици Србији направљен заокрет у дотадашњем регулисању права оштећеног у јавнотужилачкој истрази, па и кривичном поступку уопште, из ког разлога је било неопходно извршити компарацију са законодавством земаља у окружењу, како би се евентуално ставили предлози *de lege ferenda*.

Поред теоријске димензије, неопходно је утврдити и какво је стање са применом тренутних решења у пракси, тј. са каквим се ситуацијама сусрећу заменици јавног тужиоца као обрађивачи предмета формираних по

кривичним пријавама, као и адвокати који поступају у кривичноправној материји, те какав је њихов став у погледу остваривости права оштећеног. Стога смо се одлучили да, ради провере података добијених историјским и компаративним методом, применимо и тзв. методе средњег обима² од којих смо изабрали узорак и испитивање, које смо спровели и писаним путем у виду анкете са заменицима јавног тужиоца и адвокатима и усменним путем кроз дубински интервју.

Приликом одређивања узорка користили смо случајни узорак, с обзиром на сам карактер истраживања, сматрајући да ће се на овакав начин прикупити релевантни подаци о ставовима практичара. Тако смо одабрали да анкету спроведемо међу заменицима јавног тужиоца у Другом основном јавном тужилаштву у Београду (16 заменика од укупно 29), Трећем основном јавном тужилаштву у Београду (15 заменика од укупно 25) и Основном јавном тужилаштву у Ужицу (5 заменика од укупно 6), као и адвокатима уписаним у именик Адвокатске коморе Београда (8 адвоката) и Адвокатске коморе Лесковца (5 адвоката). У погледу радног искуства, највећи број адвоката (скоро 40%) има до 5 година радног стажа, а највећи број тужилаца (такође око 40%) има од 5 до 10 година радног искуства. Поред тога што су испитивани и учесници кривичног поступка који примарно поступају ван територије Београда, у циљу провере веродостојности података добијених овим путем спровели смо и дубински интервју с адвокатом из Београда,³ који поступа искључиво у кривичноправној материји, на који начин смо применили тзв. унутрашњу триангулацију метода.⁴

Резултати анкете показују да око 70% адвоката сматра да је ЗКП (2011) погоршао положај оштећеног у односу на свог правног претходника, 85% њих је става да је приговор оштећеног неефикасно правно средство и нешто мањи проценат (око 75%) мисли да је законодавац требало да задржи право оштећеног да преузме кривично гоњење. С друге стране, више од половине тужилаца (око 55%) изражава став да ЗКП (2011) није унапредио положај оштећеног, док нешто мањи број тужилаца (28%) заступа став да је ЗКП (2011) погоршао положај оштећеног у односу на претходни закон. Трећина анкетираних тужилаца сматра да је приговор непосредно вишем јавном тужиоцу неефикасно правно средство

² Игњатовић, Ђ. (2018). *Методологија истраживања криминалисте*, едисија *Crimen*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 86–93.

³ Интервју је обављен с адвокатом Николом Думнићем, који је уписан у именик адвоката од 2006. године.

⁴ Игњатовић, Ђ. (2018). *Op. cit.*, 139.

у кривичном поступку, а више од половине да је требало задржати могућност да оштећени преузме кривично гоњење у току претходног поступка.

Скоро 70 % анкетираних адвоката сматра да је оштећеном повређено право на правно средство из чл. 36. ст. 2. Устава РС, јер нема право на приговор против одлуке о примени одлагања кривичног гоњења, као и да треба предвидети пристанак оштећеног као обавезан услов за примену чл. 283. ЗКП, било у сваком случају било код појединих врста обавеза. Као разлоге због којих оштећени треба да има могућност утицаја на примену опортунитета адвокати наводе потребу да се контролише поступање јавног тужиоца, право оштећеног на правно средство, као и потребу да се прибави изјашњење оштећеног код избора наложене обавезе. Скоро 70 % адвоката се у пракси сусрело са ситуацијом да оштећени жели да уложи притужбу на рад обрађивача предмета у случају примене чл. 283. ЗКП.

Када је реч о ставовима тужилаца о питању чл. 283. ЗКП, чини се да је већина тужилаца задовољна постојећим законским решењима. Тако више од 80 % анкетираних сматра да оштећеном није повређено право на правно средство, више од половине је мишљења да не треба тражити пристанак оштећеног за примену одложеног гоњења (једна трећина анкетираних тужилаца сматра да само у појединим случајевима као што су кривична дела против живота и тела и против безбедности јавног саобраћаја ипак треба тражити пристанак оштећеног), док скоро 90 % тужилаца мисли да оштећени не треба да утиче на одлуку о примени условљеног опортунитета, с образложењем да оштећени своје интересе увек може да оствари у парници, да би већина оштећених била вођена сопственим интересима и тражила да се новац увек уплати на њихов рачун, а један одговор је гласио да је „и овако превише фактора који беспотребно утичу на рад тужилаштва“. Око 70 % тужилаца се сусрело са ситуацијом да оштећени жели да уложи притужбу на рад обрађивача предмета у случају примене чл. 283. ЗКП, што је проценат који је добијен и код анкетаирања адвоката.

Кроз дубински интервју дошли смо до става да положај оштећеног није битније измењен и да не би требало да буде јер је оштећени најчешће неука странка, па и не треба да има шира овлашћења у кривичном поступку, премда интервјуисани адвокат сматра да је требало задржати решење из ЗКП (2001) по којем је оштећени имао већи утицај на поступак одлагања кривичног гоњења. С друге стране, став овог адвоката је да приговор оштећеног није ефикасно правно средство јер „о одлуци тужиоца опет решава тужилац“, па је (иако адвокат поздравља сузаванање могућности да се преузме кривично гоњење у току претходног поступка) предложено да се уведе решење по којем би о приговору одлучивао суд

у одговарајућем функционалном облику – судија за претходни поступак или ванпретресно веће. Такође, мишљење адвоката је да је правилно што законодавац предвиђа последице у случају да оштећени, ако не проверава статус предмета у тужилаштву у периоду од три месеца, губи право на приговор непосредно вишем тужиоцу, из разлога што сматра да се подразумева да је оштећени, ако је оштећен кривичним делом, заинтересован за исход поступка.

Имајући у виду наведено, даље излагање биће подељено у две целине. У првој целини говорићемо о правима којима оштећени располаже као субјект кривичног поступка у јавнотужилачкој истрази, а који део ће представљати централну тему овог рада, док ћемо у другом делу изложити које су његове дужности, након чега ћемо извести одговарајуће закључке о тренутним законским решењима и наведеним ставовима тужилаца и адвоката.

ПРАВА ОШТЕЋЕНОГ У ЈАВНОТУЖИЛАЧКОЈ ИСТРАЗИ

За потребе овог рада пошло се од дефиниције појма *оштећени* коју даје Законик о кривичном поступку⁵ – ЗКП (2011), по којој одредби је оштећени лице чије је лично или имовинско право повређено или угрожено кривичним делом. Сличан појму оштећеног у кривичном поступку је појам *жртве* у криминологији, као особе, организације или правног поретка који су угрожени, повређени или уништени кривичним делом.⁶ Наш законодавац није дао појам жртве у ЗКП-у за разлику од хрватског законика који даје и појам оштећеног и појам жртве, под којом се сматра лице које је извршењем кривичног дела претрпело физичку или душевну последицу, имовинску штету или битну повреду основних права и слобода.⁷

Сходно томе, треба имати у виду да је појам *оштећеног* ипак шири од појма *жртве* и да би се прихватањем појма *жртве* у процесном законодавству сужавала процесна заштита, што не би било у складу са

⁵ Чл. 2. ст. 1. т. 11. Законика о кривичном поступку (2011), *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014. и 35/2019.

⁶ Игњатовић, Б. (2019). *Криминологија*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 16.

⁷ Илић, И. (2014). Положај оштећеног у кривичном поступку, у: *Мобилна правна клиника – од институције ка жртви* (ур. Костић, М., Димовски, Д., Илић, И.). Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу, 220 (цит. према чл. 202. ЗКП Хрватске (*Народне новине*, бр. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 121/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013. и 152/2014)).

стандардима постављеним у Директиви Парламента Европске уније и Савета Европе 2012/29. од 25. 10. 2012. године о успостављању минималних стандарда заштите жртава кривичних дела, од којих велики део подразумева установљење елемената тзв. ресторативног правосуђа.⁸

Поред ове дефиниције, неопходно је разјаснити и појам *оштећеног као тужиоца*⁹ као субјекта који је преузео кривично гоњење од јавног тужиоца, као и појам *оштећеног са предлогом за кривично гоњење*. Наведени предлог се подноси јавном тужиоцу у року од три месеца од сазнања за кривично дело и учиниоца и има карактер битне процесне претпоставке односно без овог предлога кривични поступак нити може почети, нити се може водити.

Права оштећеног којима он располаже као кривичнопроцесни субјект поделићемо за потребе овог рада у три групе: права која оштећени има у погледу преузимања кривичног гоњења од јавног тужиоца, право оштећеног на приговор непосредно вишем јавном тужиоцу и остала врло хетерогена права која се не би могла сврстати у засебну групу.

Наведеним групама права оштећеног требало би да буду обезбеђени: једнак и делотворан приступ правди, делотворна и брза накнада претрпљене штете и приступ релевантним информацијама које се односе на повреду права и механизме накнаде штете.¹⁰ Сва наведена права су резултат све већег залагања за побољшање положаја оштећеног које почиње са развојем виктимологије¹¹ као посебне дисциплине унутар криминологије, па се у складу са тим говори и о посебном циљу кривичног поступка – партиципацији оштећеног (енгл. *victim participation model*), насупрот досадашњим двама циљевима кривичног поступка, од којих је у једном фокус био на идеји сузбијања криминалитета (енгл. *crime control*), а у другом на омогућавању окривљеном права на одбрану (енгл. *due process*).¹²

Иако би се за наш кривични поступак могло рећи да има мешовити карактер односно да је изграђен претежно на адверзијални начин, уз неке типичне инквизиторске елементе, оштећени има много важнију улогу него што је то случај у типичним адверзијалним кривичним

⁸ Шкулић, М. (2016). Положај жртве кривичног дела/оштећеног у кривичноправном систему Србије уопште и у односу на Директиву ЕУ 2012–29, у: *Казнена реакција у Србији VI део – тематска монографија* (ур. Игњатовић, Ђ.). Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 40. и 42.

⁹ Чл. 2. ст. 1. т. 8. ЗКП /2011/.

¹⁰ Илић, Г. П. (2012). О положају оштећеног у кривичном поступку, *Анали Правног факултета у Београду*, 60 (1), 141.

¹¹ Bonfils, P. (2012). L'action pénale de la victime, *Etudes & analyses*, 17, 5.

¹² Beloof, D. E. (1999). The Third Model of Criminal Process: The Victim Participation Model, *Utah Law Review*, 37 (2), 293–294.

поступцима,¹³ у којима оштећени не може имати својство овлашћеног тужиоца нити има могућност доказне иницијативе, као ни могућност остваривања имовинскоправног захтева у кривичном поступку.¹⁴ Типичан инквизиторски елемент, који је код нас присутан у истрази, своди се на доминантну улогу јавног тужиоца чија је улога да буде представник државе, а не противник супротне стране.¹⁵ Како бисмо сагледали домет права која оштећени има у истрази, неопходно је да анализирамо и њихову генезу и утврдимо какве трансформације је имало свако право са законским променама.

Преузимање кривичног гоњења од јавног тужиоца

Законик о кривичном поступку из 2001. – ЗКП (2001)¹⁶ садржао је одредбу по којој је оштећени могао да преузме кривично гоњење од јавног тужиоца у било којој фази поступка, па и у току истраге, тако да ово право оштећеног није било условљено потврђивањем оптужнице односно одређивањем главног претреса или рочишта за изрицање кривичне санкције у скраћеном поступку.¹⁷

Међутим, јавнотужилачка истрага коју је у правни систем Републике Србије увео ЗКП (2011) подразумева да се истрага покреће наредбом коју доноси надлежни јавни тужилац, за разлику од Законика о кривичном поступку из 2001. – ЗКП (2001),¹⁸ по коме се истрага покретала решењем

¹³ У већини земаља света, па и у онима у којима је кривични поступак изграђен пре свега на адверзијалним основама, постоји тенденција ширења права оштећеног на партиципацију у кривичном поступку. Тако и у појединим државама, у које спада и Јапан, где оштећени до почетка 2000. године није имао никакву улогу осим да сведочи и прослеђује информације истражном органу, почињу да се јављају права оштећеног на основу којих може да учествује у свим фазама кривичног поступка. Herber, E. (2017). Victim Participation in Japan. *Washington International Law Journal*, 27 (1), 119.

¹⁴ Шкулић, М. (2018). *Кривично процесно право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 19. и 23.

¹⁵ Cesur, H. (2018). The Analytical Value of the Adversarial-Inquisitorial Dichotomy in *Approaches to Proof: The Examples of England and Turkey*, 6 (2), 157.

¹⁶ *Службени лист СРЈ*, бр. 70/2001, 68/2002. и *Службени гласник РС*, бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005, 49/2007, 20/2009, 72/2009. и 76/2010.

¹⁷ Чл. 61. ЗКП (2001).

¹⁸ Чак и на почетку важења ЗКП (2001) појавиле су се критике на рачун судске истраге, пре свега у питању ефикасности, затим да истрага није судски посао јер служи да се прикупи материјал јавном тужиоцу за оптужење, те да су бројне земље напустиле овај модел истраге, међу којима су Немачка, Данска, Италија, Мађарска, Француска, Русија. Грубач, М. (2002). На почетку реформе кривичног процесног права. *Правни животи – часопис за правну теорију и праксу*, 51 (5–6), 27.

истражног судије о спровођењу истраге.¹⁹ Поред овлашћења да покрене и спроводи истрагу, јавни тужилац је примарно овлашћен да кривично гони окривљеног и у даљем току поступка, а оштећени може само под условима дефинисаним у ЗКП-у да преузме кривично гоњење. Сходно томе ћемо анализирати како је промена ЗКП-а утицала на ово право оштећеног.

Према актуелном решењу оштећени може да преузме кривично гоњење тек након потврђивања оптужнице, ако јавни тужилац изјави да одустаје од кривичног гоњења.²⁰ У том случају суд ће питати оштећеног да ли хоће да преузме кривично гоњење и заступа оптужбу, а уколико оштећени није присутан суд ће га у року од осам дана обавестити о одустанку јавног тужиоца од оптужбе и поучити да може да се изјасни да ли хоће да преузме гоњење и заступа оптужбу.²¹ У скраћеном поступку оштећени има ово право ако јавни тужилац одустане од гоњења после заказивања главног претреса или рочишта за изрицање кривичне санкције.²²

Наведено решење стога представља „корак уназад“ у односу на оно из 2001. године будући да су права оштећеног у погледу преузимања кривичног гоњења битно сужена, што се сматра последицом преласка на нови тип истраге, јер, како наводе поједини аутори, истрага која је изгубила судски карактер не може зависити од личне настројености и приватне правде.²³

Треба имати у виду да у оваквим ситуацијама увек постоји само један овлашћени тужилац: или ће то бити јавни тужилац (до одустанка од кривичног гоњења) или оштећени као тужилац (након одустанка јавног тужиоца односно након што оштећени преузме кривично гоњење). Из тог разлога је неправилан термин „придруживање“ кривичном гоњењу, када поступајући јавни тужиоци у пракси често постављају питање оштећеном „да ли се придружује кривичном гоњењу“, будући да за овакав термин нема никаквог упоришта у законском тексту.²⁴

¹⁹ Чл. 243. ст. 1. ЗКП (2001).

²⁰ Треба имати у виду да институт супсидијарног тужиоца не постоји у кривичном поступку према малолетницима, јер је тада само јавни тужилац овлашћен на покретање поступка у смислу чл. 57. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетника, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005.

²¹ Чл. 52. ст. 1. ЗКП (2001).

²² Чл. 497. ЗКП (2001).

²³ Илић, Г. П., Бановић, Б. (2014). Оштећени као супсидијарни тужилац у кривичном поступку, *LIV Саветовање Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу*, 96. Тако и: Thaman, S. (2012). *Criminal Courts and Procedure. Comparative Law and Society*, 253.

²⁴ Шкулић, М., Лукић, Д. (2009). Опште особености положаја оштећеног у кривичном поступку и основни начини кривичнопроцесне заштите оштећених, У: *Улога*

Када је реч о земљама у региону, у Босни и Херцеговини не постоји институт супсидијарног тужиоца, док је у Хрватској²⁵ и Црној Гори²⁶ суштински уређен на исти начин као што је то било код нас по ЗКП (2001). Штавише, у Хрватској постоје посебни процесни субјекти тј. тзв. *истражници* који поступају у ситуацији када оштећени преузме кривично гоњење од државног тужиоца, а истражни судија и тужилац прихвате предлог оштећеног да се предузму одређене доказне радње.²⁷

Стога се може рећи да је актуелни ЗКП у Републици Србији направно преседан у сужавању права оштећеног када је реч о његовом утицају на ток кривичног поступка, који се, чини нам се, не може правдати преласком на нови тип истраге и „сузбијањем личне настројености и приватне правде у кривичном поступку“, будући да су и земље у региону прешле на јавнотужилачку истрагу, али су ипак задржале решење по коме оштећени и током претходног поступка може преузети кривично гоњење, односно стећи својство супсидијарног тужиоца.

Тим пре јер преузимање кривичног гоњења од стране оштећеног представља вид контроле над радом јавног тужиоца и гаранцију да гоњење учинилаца кривичних дела неће неосновано изостајати, услед самовоље или погрешног рада јавног тужиоца, при чему ни право оштећеног на приговор из чл. 51. ст. 2. ЗКП нема већи практични значај,²⁸ с обзиром на принципе организације јавног тужилаштва.²⁹

Ипак, иако се актуелно решење којим се сужава могућност преузимања кривичног гоњења у кривичном поступку може с правом критиковати, могуће је пронаћи и аргументе у прилог садашњем ставу законодавца. Наиме, број супсидијарних тужби је и по ЗКП из 2001. и по ЗКП из 2011. незнатан, док је број осуђујућих пресуда донетих након преузетог кривичног гоњења од стране оштећеног још занемарљивији.

и могућности јавног тужиоца у заштити жртва кривичног дела (ур. Шкулић, М., Лукић, Д., Векарић, Б., Пековић, С., Плазенић, М., Вучковић, М., Јовановић, М., Матић, М.). Београд: Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, 28.

²⁵ Чл. 55. ст. 1. ЗКП Хрватске.

²⁶ Чл. 59. ст. 1. ЗКП Црне Горе, *Службени лист Црне Горе*, бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014, 2/2015, 35/2015, 58/2015. и 28/2018.

²⁷ Бајовић, В. (2018). О положају оштећеног у кривичном поступку. *Правни живот – часопис за правну теорију и праксу*, 39 (9), 553.

²⁸ Критике на рачун одсуства тзв. „спољашње контроле“ одлуке јавног тужиоца стигле су и од представника јавнотужилачке организације, с образложењем да су сва тужилаштва део јединственог организма што онемогућава објективно доношење одлуке о приговору. Илић, Г. (2017). Новине у процесном положају оштећеног и судска пракса. *Правни живот – часопис за правну теорију и праксу*, 66 (9), 733–734.

²⁹ Грубач, М. (2012). Процесно-правни положај оштећеног према новом Законику о кривичном поступку Србије. *Темид*, 15 (2), 110–111.

Најчешћи узроци оваквог стања ствари су да је јавни тужилац најпозванији да одлучује да ли је потребно или није кривично гонити окривљеног, односно да ли постоји довољно доказа за осуђујућу пресуду, да су оштећени најчешће правно неуке странке које нису свесне својих могућности у кривичном поступку, а често нису финансијски спремни да обезбеде правну помоћ која им је неопходна за заступање у кривичном поступку.³⁰ Стога се на основу ових аргумената само делимично може бранити садашње решење у нашем ЗКП.

Право на приговор непосредно вишем јавном тужиоцу

Ако јавни тужилац одбаци кривичну пријаву, обустави истрагу или одустане од кривичног гоњења до потврђивања оптужнице, дужан је да у року од осам дана о томе обавести оштећеног и да га поучи да може да поднесе приговор непосредно вишем јавном тужиоцу. Оштећени има право да поднесе приговор у року од осам дана од дана када је примио обавештење и поуку, а уколико није обавештен може да поднесе приговор у року од три месеца од дана када је јавни тужилац одбацио пријаву, обуставио истрагу или одустао од кривичног гоњења.³¹

Непосредно виши јавни тужилац ће у року од 15 дана од дана пријема приговора одбити или усвојити приговор решењем против којег није дозвољена ни жалба ни приговор. Решењем којим усваја приговор јавни тужилац ће издати обавезно упутство надлежном јавном тужиоцу да предузме, односно настави кривично гоњење.³² Треба имати у виду да одлука вишег јавног тужиоца „ставља тачку“ на цео поступак уколико се приговор одбија као неоснован, будући да је Уставни суд заузео становиште да се подношењем кривичне пријаве не стиче право на покретање кривичног поступка, тако да решењем о одбацивању кривичне пријаве не могу бити повређена ни ускраћена Уставом зајемчена субјективна права и слободе, па сходно томе ни решење којим се одлучује о приговору против решења о одбачају кривичне пријаве не представља појединачни акт из чл. 170. Устава против кога се може изјавити уставна жалба.³³

³⁰ Jovanović, I. (2014). Injured Party as Participant in Investigation and Reformed Criminal Procedure Laws of Countries in the Region (Serbia, Croatia, BiH and Montenegro). *Review of Criminology and Criminal Law*, 52 (2), 85.

³¹ Чл. 51. ст. 1. и 2. ЗКП (2011).

³² Чл. 51. ст. 3. ЗКП (2011).

³³ Илић, Г. П., Мајић, М., Бељански, С., Трешњев, А. (2018). *Коментар Законика о кривичном процесу*. Београд: Службени гласник, 246.

У скраћеном кривичном поступку, ако је кривичну пријаву поднео оштећени, а јавни тужилац у року од шест месеци од дана њеног пријема не поднесе оптужни предлог, нити обавести оштећеног да је одбацио пријаву, оштећени има право на приговор непосредно вишем јавном тужиоцу.³⁴ Иако би ово право оштећеног могло да представља одређену врсту „притиска“ на јавног тужиоца да спроведе доказне у радње у овом року, чињеница је да, чак и када би непосредно виши јавни тужилац усвојио приговор, за повреду ове дужности није предвиђена никаква санкција.³⁵

Ипак, од права оштећеног на приговор непосредно вишем јавном тужиоцу не би требало очекивати превише, нарочито због организације јавног тужилаштва, и то начела монократског уређења, према којем јавно тужилаштво представља једно лице односно јавни тужилац, па се не очекује да ће често став непосредно вишег јавног тужиоца бити битно другачији од става поступајућег јавног тужиоца. Поред овог разлога, на неефективност приговора оштећеног као правног средства могу утицати и сви разлози који доводе до спорадичне заступљености и успешности преузетог кривичног гоњења. Стога бисмо могли закључити да би било целесходније да је законодавац предвидео могућност судске контроле одлуке јавног тужиоца да не предузме кривично гоњење у конкретном случају, а наведено тим пре јер је сужена и могућност преузимања кривичног гоњења од стране оштећеног.

Право оштећеног на приговор није без изузетка. Да би се објаснио изузетак од овог правила, неопходно је осврнути се на све већи продор начела опортунитета у кривичном поступку. Наиме, доминација адверзијалних елемената у кривичном поступку Републике Србије донела је са собом и све чешћу примену диверзионих модела кривичног поступка, па и споразума о признању кривичног дела и одлагања кривичног гоњења као једног вида поступања јавног тужиоца по начелу опортунитета кривичног гоњења.

Након седамдесетих година прошлог века почела је експанзија тзв. преговарачке правде у кривичном поступку и све већи значај добијају споразуми јавног тужиоца и окривљеног и казнени налози, који се суштински свде на сумарну форму кривичног поступка. У Републици

³⁴ Чл. 499. ст. 3. ЗКП (2011).

³⁵ Овде треба поменути да постоји још једно правно средство којим би оштећени (који је истакао имовинскоправни захтев) могао да утиче на јавног тужиоца да спроведе поступак у што краћем року. Наиме, Закон о заштити права на суђење у разумном року, *Службени гласник РС*, бр. 40/2015, прописао је правна средства у циљу заштите права на суђење у разумном року међу којима су приговор, жалба и захтев за правично задовољење, а наведено право односи се и на истрагу коју спроводи јавни тужилац, а странка приговор подноси председнику суда пред којим се води поступак ако сматра да је јавни тужилац повредио њено право (чл. 7. ст. 1).

Србији је одлагање кривичног гоњења уведено 2001, а споразум о признању кривичног дела 2009. године.³⁶

Сходно томе, јавни тужилац може одложити кривично гоњење за кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до пет година, ако осумњичени прихвати једну или више обавеза наведених у законику. Уколико осумњичени изврши наложену обавезу, јавни тужилац ће решењем одбацити кривичну пријаву и о томе обавестити оштећеног, који у наведеној ситуацији нема право на приговор непосредно вишем јавном тужиоцу.³⁷ Управо због тог сужавања права оштећеног неопходно је да јавни тужилац правилно цени све околности конкретног случаја, целисходност примене института, али и да се придржава обавезних упутстава за његову примену датих од стране Републичког јавног тужилаштва (Упутство А бр. 478/10 од 24. 2. 2011. године), будући да је с аспекта ЗКП (2011) за неко кривично дело могуће применити начело опортунитета, али да то није у складу са наведеним упутством.³⁸ Другим речима, сви наведени услови (висина запрећене казне, целисходност примене института, придржавање упутстава Републичког јавног тужилаштва и сл.) морају бити кумулативно испуњени да би се прибегло примени начела опортунитета.

Такође, у поступку за кривично дело за које је прописана казна затвора до три године, јавни тужилац може одбацити кривичну пријаву ако је осумњичени, услед стварног кајања, спречио наступање штете или је штету у потпуности већ надокнадио, а јавни тужилац, према околностима случаја, оцени да изрицање кривичне санкције не би било правично, у којој ситуацији оштећени такође нема право приговора.³⁹ У овом случају, у образложењу решења о одбачају, јавни тужилац је дужан да образложи зашто изрицање кривичне санкције није правично, односно да изнесе оцену чињеница и доказа којима се руководи приликом доношења одлуке, будући да су термини које законодавац користи неодређени и непрецизни,⁴⁰ а овом одлуком се заправо „ставља тачка“ на даљи ток кривичног поступка.

Дакле, оштећени се само обавештава о одбачају кривичне пријаве на основу примене начела опортунитета кривичног гоњења, нема право на приговор непосредно вишем јавном тужиоцу, нити се тражи његов пристанак на одлуку јавног тужиоца да примени начело опортунитета.

³⁶ Langer, M. (2020). Plea Bargaining, Conviction Without Trial, and the Global Administratization of Criminal Convictions. *Annual Review of Criminology*, 1.3–1.5.

³⁷ Чл. 283. ст. 1. и 3. ЗКП (2011).

³⁸ Мирков, Ж. (2016). Начело опортунитета кривичног гоњења у тужилачкој пракси – од пријема кривичне пријаве до решења о одбачају кривичне пријаве. *Право – теорија и пракса*, 32 (7–9), 62–64.

³⁹ Чл. 284. ст. 3. ЗКП (2011).

⁴⁰ Мирков, Ж. (2016). *Op. cit.*, 70–71.

Уколико ово решење упоредимо с оним које је садржао ЗКП (2001) који је и увео институт одложеног кривичног гоњења, може се закључити да је законодавац и у овом домену погоршао положај оштећеног, а поље примене овог института проширио.⁴¹ Тако је до 2011. године било могуће одложити кривично гоњење за кривична дела за која је била предвиђена новчана казна или казна затвора до три године, а за дела за која је била предвиђена казна затвора преко три године, а до пет година, било је неопходно прибавити одобрење ванпретресног већа.⁴² Уколико би јавни тужилац налагао осумњиченом да уплати одређени новчани износ у хуманитарне сврхе или да обави одређени друштвенкорисни или хуманитарни рад, требало је прибавити пристанак оштећеног, а ако би јавни тужилац закључио да оштећени, коме је у потпуности накнађена причињена штета, из очигледно неоправданог разлога не пристаје да осумњичени изврши наложене обавезе, јавни тужилац је могао затражити да ванпретресно веће својим решењем одобри извршење тих обавеза, ако јавни тужилац нађе да је то целисходно.⁴³ Напослетку, јавни тужилац је могао, уз сагласност суда пред којим се води главни претрес, до завршетка главног претреса, одустати од кривичног гоњења за наведена кривична дела, ако осумњичени изврши неку од мера предвиђених за одлагање кривичног гоњења.

Ако поредимо начин на који је регулисано одложено кривично гоњење видимо да је по решењу из 2011. године оно сужено само у погледу могућности да се исто примењује до оптужења, за разлику од ЗКП (2001) по којем је јавни тужилац суштински могао да га примени и у стадијуму главног претреса. С друге стране, у свим елементима улога оштећеног је редукована тако да, ако имамо у виду и сужавање положаја оштећеног у погледу могућности преузимања кривичног гоњења, можемо закључити да ЗКП (2011) отвара дилему о томе да ли је оштећеном уопште омогућено адекватно остваривање права у кривичном поступку.

Такође, ЗКП (2011) више не садржи ни одредбу по којој је јавни тужилац дужан да испита постојање могућности за одлагање кривичног гоњења и у вези са тим обави разговор с оштећеним или другим лицима, те да прикупи друге податке, о чему саставља службену белешку.⁴⁴

Када је реч о законима у региону, у Босни и Херцеговини не постоји одлагање кривичног гоњења осим у поступку према малолетним

⁴¹ Тако и: Ђурђић, В. (2014). Кривични поступак Србије: *de lege lata et de lege ferenda*. *Пресџуи и казна: „de lege lata et de lege ferenda”* (ур. Крон, Л.). Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања, 42.

⁴² Чл. 236. ст. 1. и 2. ЗКП (2011).

⁴³ Чл. 236. ст. 4. и 5. ЗКП (2011).

⁴⁴ Чл. 236. ст. 9. ЗКП (2011).

учиниоцима кривичних дела,⁴⁵ док у Црној Гори и Хрватској постоји решење слично оном које је садржао ЗКП (2001). Наиме, ЗКП Црне Горе прописује да је за налагање одређених мера осумњиченом, које се може применити за кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора до пет година, неопходан пристанак оштећеног, при чему јавни тужилац има и овлашћење да спроведе и својеврсну медијацију између осумњиченог и оштећеног.⁴⁶ У Хрватској је такође неопходан приста-нак оштећеног за примену одлагања кривичног гоњења, које се може применити за кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора до пет година, а да при томе постоји и право приговора тј. притужбе непосредно вишем јавном тужиоцу уколико јавни тужилац противно вољи оштећеног одлучи да примени овај вид начела опортунитета (ако усвоји наведени приговор, непосредно виши јавни тужилац ће наложити поступајућем јавном тужиоцу да настави кривично гоњење, а у супротном ће поучити оштећеног да своја права може остваривати у парничном поступку).⁴⁷

На основу наведених законских одредби, може се закључити да би решење нашег законодавца могло да се изложи критици, будући да је 2011. године истовремено и проширен круг кривичних дела за која је могуће условно одлагање кривичног гоњења, а оштећени спречен да на било који начин затражи преиспитивање одлуке надлежног јавног тужиоца.⁴⁸ Стога би ова одредба могла да отвори и питање о усклађености са одредбом Устава Републике Србије⁴⁹ која свакоме јемчи право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу.⁵⁰ Дакле, иако одлука јавног тужиоца да не предузме кривично гоњење дубоко тангира права и интересе оштећеног, он против ове одлуке нема никакво правно средство, премда увек може имовинскоправни захтев остваривати у парничном по-

⁴⁵ Jovanović, I. (2014). Injured Party as Participant in Investigation and Reformed Criminal Procedure Laws of Countries in the Region (Serbia, Croatia, BiH and Montenegro). *Review of Criminology and Criminal Law*, 92. чл. 352. ЗКП Босне и Херцеговине, *Службени гласник БиХ*, бр. 3/2003, 32/2003. (...) 65/2018.

⁴⁶ Чл. 272. ст. 1. и 4. ЗКП Црне Горе.

⁴⁷ Чл. 206ц. ст. 2. ЗКП Хрватске.

⁴⁸ Ове критике на рачун тзв. условљеног опортунитета упућиване су и у време важења ЗКП (2001) којим је кроз чл. 236. уведено одлагање кривичног гоњења, пре свега због немогућности оштећеног да у тој ситуацији преузме кривично гоњење, нити да затражи преиспитивање одлуке тужиоца, премда је тада одложено гоњење имало ужи домашај него данас. Вагнер, М. (2002). „Положај оштећеног у Законику о кривичном поступку“. *Правни живот – часопис за правну теорију и праксу*, 51 (5–6), 81–82.

⁴⁹ *Службени гласник РС*, бр. 98/2006.

⁵⁰ Чл. 36. ст. 2. Устава РС.

ступку. Чак и аутори који сматрају оправданим изостављање ангажовања суда у поступку примене условљеног опортунитета критикују одсуство било какве контроле одлуке јавног тужиоца да примени одлагање кривичног гоњења (па макар и у облику пристанка оштећеног или приговора непосредно вишем јавном тужиоцу).⁵¹ Додатна компликација у вези са остваривањем имовинскоправног захтева је и што јавни тужилац у пракси оштећеног не поучава о овој могућности, већ га само обавештава да је донето решење о одбачају кривичне пријаве.⁵² Ипак, треба имати у виду да остваривање имовинскоправног захтева у парници и иначе, а нарочито у оваквој ситуацији, подразумева ново прикупљање доказа,⁵³ које ће због протека времена бити скопчано са бројним тешкоћама, што све отежава утврђивање одговорности окривљеног.⁵⁴

Делибашић основано истиче нелогичност решења из ЗКП (2011) по коме је оштећеном допуштено да подношењем приговора покрене поступак контроле одлуке поступајућег јавног тужиоца, односно да иницира одлуку непосредно вишег јавног тужиоца у ситуацији када јавни тужилац процени да није извршено кривично дело, а да оштећени ову могућност нема када јавни тужилац процени да кривично дело јесте извршено, али није целисходно покретати кривични поступак, па стога указује да би и за ову ситуацију требало предвидети право оштећеног на приговор.⁵⁵

На основу наведеног, може се извести закључак да, иако јавни тужилац има право на дискрециону оцену целисходности кривичног гоњења у конкретном случају, треба предвидети одређене механизме контроле ове одлуке, било од стране суда односно непосредно вишег јавног тужиоца,⁵⁶ или, пак, путем пристанка оштећеног.

⁵¹ Бејатовић, С. (2012). Опортунитет кривичног гоњења и нови ЗКП РС, *Актуелна истрајања кривичног законодавства (нормативни и практични аспекти)*. Златибор: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, 136.

⁵² ЗКП Хрватске садржи изричито одредбу да јавни тужилац решење доставља и оштећеном, уз поуку да свој имовинскоправни захтев може остваривати у парници (чл. 206д. ст. 3).

⁵³ Парнични суд, када би одлучивао о имовинскоправном захтеву, ни на који начин није везан решењем о одбацивању кривичне пријаве, а у појединим одлукама апелационих судова заузет је став да је примена опортунитета ирелевантна у парничном поступку (Пресуда Апелационог суда у Београду, Гж бр. 3095/2016. од 1. 2. 2017. године).

⁵⁴ Илић, Г. П. (2012). Оштећени и стандарди људских права у кривичном поступку. *Анали Правног факултета у Београду*, 60 (2), 142.

⁵⁵ Делибашић, В. (2015). *Споразуми јавног тужиоца и окривљеног*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе, 138.

⁵⁶ Оваква могућност постоји, примера ради, у немачком кривичном поступку. Илић, Г. П. (2012). *Op. cit.*, 146.

Остала права оштећеног у кривичном поступку

Осим права да постане супсидијарни тужилац у кривичном поступку и права на приговор непосредно вишем јавном тужиоцу, оштећени има и читав низ других права хетерогеног карактера, која се не би могла издвојити у посебну групу и која не изазивају веће дилеме у пракси.

Ту пре свега спадају следећа права: да поднесе предлог и доказе за остваривање имовинскоправног захтева и да предложи мере за његово обезбеђење; да укаже на чињенице и да предлаже доказе који су од важности за предмет доказивања; да ангажује пуномоћника из реда адвоката;⁵⁷ да разматра списе и разгледа предмете који служе као доказ, које право му се може ускратити док не буде испитан као сведок; да буде обавештен о одбацивању кривичне пријаве или одустанку јавног тужиоца од кривичног гоњења, као и друга права која су значајна за наредне фазе кривичног поступка након истраге.⁵⁸

Поред ових права треба имати у виду да постоје и поједина права која нису изричито прописана, али произлазе из саме природе и смисла кривичног поступка. Тако, примера ради, оштећени има право да бесплатно учествује у кривичном поступку (с тим да, осим у закоником предвиђеном случају, сноси трошкове ангажовања свог пуномоћника из реда адвоката).⁵⁹

ДУЖНОСТИ ОШТЕЋЕНОГ У ИСТРАЗИ

Код дужности оштећеног у кривичном поступку не искрсавају спорна питања као код појединих његових права, нити је било битних законских измена у овој области, тако да ћемо приказати неке од ових дужности пре свега у вези са подношењем кривичне пријаве, одазивања на позиве органа поступка, пријављивања промене адресе и давања истинитог исказа.

Подношење кривичне пријаве од стране оштећеног представља један од начина сазнања за кривично дело у кривичном поступку.⁶⁰ ЗКП

⁵⁷ Право оштећеног да ангажује пуномоћника из реда адвоката све више добија на значају и у адверзијалним кривичним поступцима, као и право да са њим позива тј. предлаже позивање сведока, да унакрсно испитује сведоке, те да преко пуномоћника учествује у свим фазама кривичног поступка. Kirchengast, T. (2011). Les victimes comme parties prenantes d'un procès de type accusatoire. *Criminologie*, 44 (2), 101. и 116.

⁵⁸ Чл. 58. ст. 2. ЗКП.

⁵⁹ Бајовић, В. (2018). *Op. cit.*, 547.

⁶⁰ Алексић, Ж., Шкулић, М. (2018). *Криминалистика*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 53.

прописује да државни органи, правна и физичка лица пријављују кривична дела за која се гони по службеној дужности, о којима су обавештена или за њих сазнају на други начин, тако да оштећени по правилу нема дужност подношења кривичне пријаве.

Уколико одлучи да поднесе кривичну пријаву оштећени формално нема дужност да проверава статус предмета у тужилаштву. Међутим, чињеница је да, ако јавни тужилац не обавести оштећеног да је одбацио кривичну пријаву, обуставио истрагу или одустао од кривичног гоњења, оштећени може у року од наредна три месеца да остварује право на приговор непосредно вишем јавном тужиоцу или на преузимање кривичног гоњења. Из тог временског ограничења произлази да оштећени ипак може бити суочен са процесним последицама своје инертности у питању предмета у тужилаштву и провере његовог статуса. Наиме, сматра се да је оштећени, управо зато што је оштећен кривичним делом, довољно заинтересован да проверава како и када јавни тужилац поступа, те да ће у току три месеца бар једном проверити поступање јавног тужиоца.⁶¹ На исти став упућују и резултати дубинског интервјуа, тако да у вези са тим постоји сагласност правне теорије и праксе.

Оштећени има дужност да о свакој промени адресе пребивалишта или боравишта обавести орган поступка.⁶² Повреде ове дужности санкционисане су губитком одређених права па тако, уколико оштећени није присутан на припремном рочишту или главном претресу, а уредно је позван или му се позив није могао уручити због непријављивања промене адресе пребивалишта или боравишта, сматраће се да неће да настави кривично гоњење и суд ће донети решење о обустави поступка, односно пресуду којим се оптужба одбија.⁶³

Оштећени док има својство грађанина није дужан да говори истину нити је уопште дужан да исказује приликом прикупљања обавештења од грађана, с обзиром на опште правило да се обавештења од грађана не смеју прикупљати принудно. Са друге стране, уколико орган поступка одреди извођење доказа испитивањем сведока оштећеног, оштећени је дужан да се одазива на позиве органа поступка и да сведочи уколико није искључен или ослобођен од дужности сведочења.⁶⁴ Као сведок,

⁶¹ Бановић, Б., Бејатовић, С. (2019). *Кривично процесно право, оштин део*. Београд: Факултет безбедности Универзитета у Београду, 196.

⁶² Чл. 55. ЗКП.

⁶³ Чл. 52. ст. 4. ЗКП.

⁶⁴ За повреду ове дужности, ЗКП (2011) је у чл. 101. ст. 1. и 2. предвидео следеће санкције: новчано кажњавање до 100.000 динара ако сведок који је уредно позван не дође, а изостанак не оправда или се без одобрења удаљи са места где треба да буде испитан, с тим да се може наредити и његово принудно довођење; новчано кажњава-

оштећени је дужан да говори истину, јер у супротном чини кривично дело давања лажног исказа.⁶⁵ Приликом узимања исказа од оштећеног, тј. обављања информативног разговора или пак током доказне радње испитивања сведока, важе општа правила криминалистичке тактике, тако да са оштећеним треба поступати обазриво, како би се са једне стране умањило ризик од секундарне виктимизације, а са друге стране минимализовала могућност обмане, јер код ове категорије сведока може постојати повећани ризик од нетачних и лажних исказа.⁶⁶

ЗАКЉУЧАК

Законик о кривичном поступку дефинише оштећеног као лице чије је неко лично или имовинско право повређено или угрожено извршењем кривичног дела. Оштећени се у кривичном поступку може појавити у различитим процесним улогама: као сведок, као лице које је поднело имовинско-правни захтев, као оштећени као тужилац и као приватни тужилац који за саму истрагу нема значај.

Иако у овој дефиницији у скорије време није било промена, прелазак са судске на тужилачку истрагу и са ЗКП (2001) на ЗКП (2011) донео је бројне новине у кривичнопроцесном законодавству Републике Србије, међу којима се издвајају промене у положају оштећеног у истрази. Те промене су углавном у вези са правима оштећеног и нису имале битних реперкусија на његове дужности. У најзначајније измене спада укидање права оштећеног да преузме кривично гоњење у току претходног поступка, и које сада постоји само након потврђивања оптужнице односно одређивања главног претреса или рочишта за изрицање кривичне санкције у скраћеном поступку, чиме је ослабљена контрола одлуке јавног тужиоца да не предузме кривично гоњење, а које право је замењено правом на приговор непосредно вишем јавном тужиоцу. Начин на који је наведено правно средство установљено озбиљно доводи у питање његову ефективност, имајући у виду организационо устројство јавног тужилаштва због којег ће се у пракси ретко разликовати став између два

ње до 150.000 динара ако сведок дође, па, пошто је упозорен на последице, одбије да сведочи без законског разлога, с тим да ако и после тога опет одбије да сведочи, може се још једном казнити истом казном.

⁶⁵ Чл. 335. Кривичног законика, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019. – КЗ

⁶⁶ Жарковић, М., Ивановић, З. (2013). *Криминалистичка тактика*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, 154.

јавна тужилаштва. Такође, било какав утицај оштећеног на одлуку јавног тужиоца да примени одлагање кривичног гоњења је у потпуности елиминисан у новом ЗКП-у, будући да се према актуелном решењу не тражи ни пристанак оштећеног за примену одређених форми тзв. условљеног опортунитета, нити оштећени у овој ситуацији има право на приговор непосредно вишем јавном тужиоцу, а и свака улога ванпретресног већа у овој процесној форми је елиминисана тако да је све препуштено дискреционој оцени јавног тужиоца.

Истраживање које смо спровели међу заменицима јавног тужиоца Другог основног јавног тужилаштва у Београду, Трећег основног јавног тужилаштва у Београду и Основног јавног тужилаштва у Ужицу, као и међу адвокатима уписаним у именик Адвокатске коморе Београда и Адвокатске коморе Лесковца, потврдило је хипотезу да је ЗКП (2011) погоршао положај оштећеног у односу на ЗКП (2001) као и да велики број адвоката и тужилаца указује на мањкавости у погледу појединих решења која се односе на права оштећеног. Иако су ставови адвоката били уједначенији поводом кључних питања, можемо закључити да велики број учесника у кривичном поступку (и тужилаца и адвоката) није задовољан постојећим решењима када је у питању право оштећеног да преузме кривично гоњење и право на приговор непосредно вишем јавном тужиоцу, док тужиоци углавном, за разлику од адвоката, не критикују решења која се тичу примене чл. 283. ЗКП, што би се можда могло тумачити искључиво и као њихово субјективно гледиште јер се тренутним решењима дају широка овлашћења обрађивачу предмета. Главна критика коју адвокати упућују актуелном решењу своди се на став да је оштећеном повређено право на правно средство из чл. 36. ст. 2. Устава РС, јер нема право на приговор против одлуке о примени одлагања кривичног гоњења, као и да треба предвидети пристанак оштећеног као обавезан услов за примену чл. 283. ЗКП, било у сваком случају, било код појединих врста обавеза, што наликује решењу које је постојало по ЗКП (2001) и које постоји у земљама у региону, као нпр. у Хрватској и Црној Гори.

Све наведено указује на потребу да се поједина решења у ЗКП-у измене у блиској будућности, уз разматрање ранијих законских решења и решења у региону, досадашње тужилачке праксе након почетка примене ЗКП-а из 2011. године, као и наведених ставова практичара који се са идентификованим проблемима најчешће сусрећу па су стога и најпозванији да о њима дају свој суд.

ЛИТЕРАТУРА

- Алексић, Ж., Шкулић, М. (2018). *Криминалистика*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду
- Бајовић, В. (2018). О положају оштећеног у кривичном поступку. *Правни живоић – часопис за правну теорију и праксу*, 39 (9)
- Бановић, Б., Бејатовић, С. (2019). *Кривично процесно право, ошћићи део*. Београд: Факултет безбедности Универзитета у Београду
- Бејатовић, С. (2012). Опортунитет кривичног гоњенја и нови ЗКП РС. *Акћуелна ићићања кривичног законодавсћива (нормативни и иракћични аспекћи)*. Златибор: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу
- Belooif, D. E. (1999). The Third Model of Criminal Process: The Victim Participation Model. *Utah Law Review*, 37 (2)
- Vonfils, P. (2012). L'action pénale de la victime. *Etudes & analyses*, 17.
- Грубач, М. (2012). Процесно-правни положај оштећеног према новом Законику о кривичном поступку Србије. *Темида*, 15 (2)
- Грубач, М. (2002). На почетку реформе кривичног процесног права. *Правни живоић – часопис за правну теорију и праксу*, 51 (5–6)
- Делибашић, В. (2015). *Сћоразуми јавног ићужжоца и окривљеног*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе
- Ђурђић, В. (2014). Кривични поступак Србије: *de lege lata et de lege ferenda*. *Пресћући и казна: „de lege lata et de lege ferenda”* (ур. Крон, Ј.). Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања
- Жарковић, М., Ивановић, З. (2013). *Криминалистичка ићакћика*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија
- Игњатовић, Ђ. (2019). *Криминолозија*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду
- Игњатовић, Ђ. (2018). *Метћодолозија истрћживања криминалићетћића*, едиција *Criten*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду
- Илић, Г. (2017). Новине у процесном положају оштећеног и судска пракса. *Правни живоић часопис за правну теорију и праксу*, 66 (9)
- Илић, Г. П. (2012). О положају оштећеног у кривичном поступку. *Анали Правног факулћетћа у Београду*, 60 (1)
- Илић, Г. П. (2012). Оштећени и стандарди људских права у кривичном поступку. *Анали Правног факулћетћа у Београду*, 60 (2)
- Илић, Г. П., Бановић, Б. (2014). Оштећени као супсидијарни тужилац у кривичном поступку, *LIV Саветћовање Срћског удружења за кривичноправну теорију и праксу*
- Илић, Г. П., Мајић, М., Бељански, С., Трешњев, А. (2018). *Коментћар Законика о кривичном иосћућућу*. Београд: Службени гласник
- Илић, И. (2014). Положај оштећеног у кривичном поступку. У: *Мобилна правна клиника – од инсћићућије ка жрћиви* (ур. Костић, М., Димовски, Д., Илић, И.). Ниш: Правни факултет у Нишу

- Jovanović, I. (2014). Injured Party as Participant in Investigation and Reformed Criminal Procedure Laws of Countries in the Region (Serbia, Croatia, BiH and Montenegro). *Review of Criminology and Criminal Law*, 52 (2)
- Kirchengast, T. (2011). Les victimes comme parties prenantes d'un procès de type accusatoire. *Criminologie*, 44 (2)
- Langer, M. (2020). Plea Bargaining, Conviction Without Trial, and The Global Administratization of Criminal Convictions. *Annual Review of Criminology*
- Мирков, Ж. (2016). Начело опортунитета кривичног гоњења у тужилачкој пракси – од пријема кривичне пријаве до решења о одбачају кривичне пријаве. *Право – теорија и пракса*, 33 (7–9)
- Thaman, S. (2012). Criminal Courts and Procedure. *Comparative Law and Society*. Northampton: Edward Elgar Publishing
- Hauteville, A. (2002). Rapport introductif: La problematique de la place de la victime dans le procès penal. *Archives de politique criminelle*, 24 (1)
- Herber, E. (2017). Victim Participation in Japan. *Washington International Law Journal*, 27 (1)
- Cesur, H. (2018). The Analytical Value of the Adversarial-Inquisitorial Dichotomy. *Approaches to Proof: The Examples of England and Turkey*, 6 (2)
- Шкулић, М. (2018). *Кривично процесно право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду
- Шкулић, М. (2016). Положај жртве кривичног дела/оштећеног у кривичноправном систему Србије уопште и у односу на Директиву ЕУ 2012–29. У: *Казнена реакција у Србији VI део – тематска монографија* (ур. Игњатовић, Ђ.). Београд: Правни факултет Универзитета у Београду
- Шкулић, М., Лукић, Д. (2009). Опште особености положаја оштећеног у кривичном поступку и основни начини кривичнопроцесне заштите оштећених. У: *Улога и могућности јавног тужиоца у заштити жртва кривичног дела* (ур. Шкулић, М., Лукић, Д., Векарић, Б., Пековић, С., Плазенић, М., Вучковић, М., Јовановић, М., Матић, М.). Београд: Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије
- Вагнер, М. (Wagner, M.) (2002). Положај оштећеног у Законику о кривичном поступку. *Правни животи – часопис за правну теорију и праксу*, 51 (5–6)

Правни прописи

- Законик о кривичном поступку РС, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014. и 35/2019.
- Законик о казненом поступку Хрватске, *Народне новине*, бр. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 121/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013. и 152/2014.
- Законик о кривичном поступку СРЈ, *Службени лист СРЈ*, бр. 70/2001, 68/2002 и *Службени гласник РС*, бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005, 49/2007, 20/2009, 72/2009. и 76/2010.

Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетника, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005.

Законик о кривичном поступку Црне Горе, *Службени лист Црне Горе*, бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014, 2/2015, 35/2015, 58/2015. и 28/2018.

Устав РС, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006.

Закон о заштити права на суђење у разумном року, *Службени гласник РС*, бр. 40/2015.

Законик о кривичном поступку Босне и Херцеговине, *Службени гласник БиХ*, бр. 3/2003, 32/2003. (...) 65/2018.

Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019.

*Aleksandar Kvastek**
Faculty of Security Studies, University of Belgrade
ORCID: 0000-0002-5656-6762

THE POSITION OF THE INJURED PARTY IN A PROSECUTORIAL INVESTIGATION**

ABSTRACT: This paper will analyse the position of the injured party in an investigation conducted by the public prosecutor's office, which was implemented in the Republic of Serbia in 2011. After we have given the definitions of the injured party and the difference with the term victim, as a criminological category, we will discuss whether the Serbian Criminal Procedure Code (2011) takes a step back when it comes to the position of the injured party in criminal proceedings. First of all, the ability of the injured party to become a subsidiary prosecutor was limited, as it was prescribed that the injured party can take over criminal prosecution only after the confirmation of the public prosecutor's indictment, so the opportunity to acts as a subsidiary prosecutor does not exist in the manner in which it existed under the Criminal Procedure Code from 2001 of the Federal Republic of Yugoslavia. Then, we shall demonstrate how the position of the injured party was exacerbated in relation to deferred prosecution, as the injured party cannot submit an objection to the higher public prosecutor to re-examine the decision not to prosecute and the injured party's consent is not needed for this decision. The research conducted among deputy public prosecutors

* aleksandar.kvastek@gmail.com

** The paper was received on September 28, 2020, a revised version was delivered on October 28, 2020, and was accepted for publishing on November 3, 2020. The translation of the original article into English is provided by the *Glasnik* of the Bar Association of Vojvodina.

and attorneys for the purposes of this paper confirms the presumption that the Criminal Procedure Code in force downgraded the injured party's impact on the criminal proceedings.

Keywords: injured party, public prosecutor, investigation, objection, rights, duties

INTRODUCTION

The rights of a person that has suffered injuries as a result of criminal acts are protected in criminal proceedings, thus it is necessary to conduct a review of the legal status of the injured party in an investigation by presenting what rights and responsibilities the injured party has in a procedure before the public prosecutor.

As the criminal procedure in the Republic of Serbia was substantially changed in 2011, including a change to the type of investigation, wherein it was no longer conducted by the courts but by the public prosecutor, it is necessary to do a comparative analysis of the status of the injured party in these two types of investigations, while also applying the historical method, i.e. analyzing the legal solutions found in the Criminal Procedure Code (hereinafter: CPC) from 2001, in order to ascertain whether the current law that establishes prosecutorial investigations worsened the position of the injured party.

What also makes the legal status of the injured party in prosecutorial investigations especially interesting in the current climate is the increased significance and expansion of the opportunity principle (translator's note, prosecutorial discretion) in practice, which, even though it was intended to be a procedural exception, *de facto* becomes the norm for criminal offences of minor significance. For this reason, it is necessary to establish whether the rights and interests of the offended party are adequately protected in this simplified procedure, as well as what is the effect of the application of this model of criminal proceedings on the injured party.

With the aim of gaining complete insight into the status of the injured party, this paper applies the comparative and historical approach, i.e. it compares the relevant current provisions of the CPC with those of its legal predecessor, as well as with the legal solutions of other countries in the region, primarily Croatia, Bosnia and Herzegovina, and Montenegro. This comparison appears especially purposeful, as 2011 was a turning point for regulating the rights of the injured party in prosecutorial investigations in the Republic of Serbia, and for criminal procedures in general, and because of this it was

required to make a comparison with the other legislatures of the region, in order to potentially put forward *de lege ferenda* recommendations.

Besides the theoretical dimension, it is necessary to establish the state of the application of these rules in practice, i.e. what types of situations do deputy public prosecutors, as the ones who process criminal applications, and attorneys who deal with criminal matters encounter, and what their position is regarding the feasibility of realizing the rights of the injured party. Therefore, in order to test the veracity of the data obtained via the historical and comparative method, the so-called medium-scope methods¹ are also used - sampling and research – which was conducted via a written survey with deputy public prosecutors and attorneys via an oral in-depth interview.

While determining the sample, simple random sampling from the relevant category was used, as we believed this will obtain the relevant data about on the opinions of the practitioners. The persons who were surveyed were deputy public prosecutors from the Second Basic Public Prosecutor's Office in Belgrade (16 deputies from a total of 29). Third Basic Public Prosecutor's Office in Belgrade (15 deputies from a total of 25). and the Basic Public Prosecutor's Office in Užice (5 deputies from a total of 6). as well as attorneys registered at the Belgrade Bar Association (6 attorneys) and at the Leskovac Bar Association (5 attorneys). Regarding their work experience, the majority of the attorneys (nearly 40 %) have up to 5 years of experience and the majority of prosecutors (also nearly 40 %) have between 5 to 10 years of experience. To test the veracity of the data obtained, besides including participants of criminal proceedings who primarily operate outside of the territory of Belgrade, an in-depth interview with an attorney from Belgrade,² who exclusively deals in criminal matters, was conducted, which applies the so-called within-method triangulation.³

The survey results show that around 70 % of attorneys believe that the CPC from 2011 worsened the position of the injured party in comparison to its predecessor, 85 % are of the opinion that the objection by the injured party is not an efficient legal means, and a somewhat lower percentage (around 75 %) thinks that the legislators should have retained the right of the injured party to initiate criminal prosecution. On the other side, more than half of the public prosecutors (around 55 %) are of the opinion that the CPC from 2011 did not improve the status of the injured party, while a lesser amount (around 28 %)

¹ Ignjatović, Đ. (2018). Metodologija istraživanja kriminaliteta, edition *Crimen*. Belgrade: Faculty of Law, University of Belgrade, 86–93.

² The interview was conducted with attorney Nikola Dumnićem, who is registered as an attorney since 2006.

³ Ignjatović, Đ. (2018). *Op. cit.*, 139.

take the position that the CPC from 2011 has worsened the position of the injured party in comparison to the previous law. A third of the surveyed prosecutors consider that an objection to an immediately superior higher public prosecutor is an inefficient means in criminal proceedings and more than half of them are of the opinion that the right of the injured party to initiate criminal prosecution should have been retained.

Nearly 70 % of attorneys believe that the injured party's right to a legal remedy, as guaranteed by art. 36, para. 2 of the Constitution of the Republic of Serbia, has been infringed upon, as they have no right to object to the decision to defer criminal prosecution, as well as that consent of the injured party should be prescribed as a necessary precondition to apply art. 283 of the CPC, either in every case or in case of specific obligations by the defendant. As reasons why the injured party should be able to influence the application of the opportunity principle, the attorneys state the need to control the actions of public prosecutors, the right of the injured party to a legal remedy, as well as the need to acquire a statement by the injured party in regards to the imposed obligations on the defendant. Nearly 70 % of attorneys encountered situations wherein the injured party wanted to lodge a complaint regarding the actions of their case processors when applying art. 283 of the CPC.

As it regards the opinion of prosecutors in relation to art. 283, it appears that the majority of prosecutors are satisfied with the existing laws. Thus, more than 80 % of survey respondents are of the opinion that the injured party's right to a legal remedy has not been infringed upon, more than half are of the opinion that consent from the offended party should not be sought in cases of deferred prosecution (a third do believe that in specific cases consent should be sought, such as in criminal offences against life and body and criminal offences against road traffic safety). while nearly 90 % of prosecutors believe that the injured party should not be able to influence the decision to apply conditioned opportunity, giving the following reasons: the injured party can always represent their interests in a civil suit; most injured parties would be guided by their personal interests and request that the fines be paid to them; and one response was: "there are already too many factors that affect the functioning of the prosecutor's office". Around 70 % of prosecutors encountered situations wherein the injured party wanted to lodge a complaint regarding the actions of their case processors when applying art. 283 of the CPC, which is the same percentage as with the surveyed attorneys.

Through the in-depth interview, we have discovered the opinion that the status of the injured party has not been significantly changed and that it should not have been, as the injured party is most often untrained and consequently shouldn't have more authority in criminal proceedings, although the

interviewee believes that the legal solutions from the CPC from 2001 should have been retained, according to which the injured party had greater influence regarding the deferment of criminal prosecution. On the other hand, it is the interviewee's opinion that the objection by the injured party is not an efficient legal means, because "once again a prosecutor makes a decision about the decision of a prosecutor", so (even though the interviewee welcomes narrowing the scope of possibility to initiate criminal proceedings in the course of the preliminary procedure) they recommend to instate a procedure wherein a court in an appropriate functional form – the judge of the preliminary proceedings or an extra-procedural court panel – would rule on the objection. Further, the interviewee believes that it is right that consequences for the injured party are prescribed if they do not check the status of the case in the public prosecutor's office within three months, wherein they lose the right to object to the immediately superior higher prosecutor, with the reasoning that it is assumed that the injured party, if injured by a criminal act, is interested in the outcome of the proceeding.

Bearing in mind the aforementioned, the rest of the paper will be divided into two sections. The first section will deal with the rights that the injured party has as the subject of criminal proceedings in a prosecutorial investigation and that will be the main theme of the paper. The second section will present the injured party's responsibilities, after which we will make a conclusion regarding the acting legal solutions and the presented opinions of the prosecutors and attorneys.

THE RIGHTS OF THE INJURED PARTY IN A PROSECUTORIAL INVESTIGATION

For the needs of this paper, the starting point for defining the term *injured party* is the one given by the CPC⁴ from 2011, according to which the injured party is a person whose personal or property rights have been violated or jeopardised by a criminal offence. Similar to the term injured party in criminal proceedings is the term *victim* in criminology, as a person, organization, or legal order that has been jeopardized, injured, or demolished by a criminal act.⁵ The Serbian CPC does not define the term victim, unlike Croatian legis-

⁴ Article 2, paragraph 1, line 11 of the Criminal Procedure Code (2011). *Official Gazette of the RS*, no. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 and 35/2019.

⁵ Ignjatović, Đ. (2019). *Kriminologija*, Belgrade: Faculty of Law, University of Belgrade, 16.

lature which defines both the terms injured party and victim, who is a person that, due to the criminal offence committed, suffers physical or psychological consequences, property damage or a substantial violation of their fundamental rights and freedoms.⁶

Accordingly, it should be noted that the term *injured party* is wider in scope than the term *victim*, and that instituting the term *victim* in procedural legislature would lesser procedural protections, which would not be in compliance with the standards from Directive 2012/29/EU of the European Parliament and the Council of 25 October 2012, establishing minimum standards on the rights, support, and protection of victims of crime, a large part of which necessitates establishing elements of, so-called, restorative justice.⁷

Besides this term, it is necessary to clarify the term *subsidiary prosecutor*⁸, as the person who has taken over prosecution from the public prosecutor, as well as the term *injured party with a motion for criminal prosecution*. The motion in question is submitted to the public prosecutor within three months of obtaining knowledge about the criminal act and the perpetrator and it is an important procedural element, i.e. without this motion criminal proceedings can be neither initiated nor conducted.

For the purposes of this paper, the rights of the injured party as the subject in the criminal process will be divided into three categories: the rights that the injured party has in relation to taking over prosecution from the public prosecutor, the right of the injured party to object to the immediately superior higher prosecutor, and other heterogeneous rights which cannot be categorized into a single coherent category.

These rights of the injured party should provide: equal and effective access to justice, effective and expedient compensation for damages suffered, and access to relevant information regarding violations of rights and damage compensation mechanisms.⁹ All of these rights are the result of increased efforts to improve the position of the injured party, which starts with the development of

⁶ Ilić, I. (2014). Položaj oštećenog u krivičnom postupku, In: *Mobilna pravna klinika – od institucije ka žrtvi* (ed. Kostić, M., Dimovski, D., Ilić, I.), Niš: Faculty of Law, University of Niš, 220 (qtd. in art. 202 of the CPA of the Republic of Croatia (*Narodne novine*, no. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 121/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013 i 152/2014)).

⁷ Škulić, M. (2016). Položaj žrtve krivičnog dela/oštećenog u krivičnompravnom sistemu Srbije uopšte i u odnosu na Direktivu EU 2012-29. In: *Kaznena reakcija u Srbiji VI deo – tematska monografija* (ed. Ignjatović, Đ.). Belgrade: Faculty of Law, University of Belgrade, 40. and 42.

⁸ Art. 2, para. 1, line 8 of the CPC /2011/.

⁹ Ilić, G. P. (2012). O položaju oštećenog u krivičnom postupku. *Annals of the Faculty of Law in Belgrade* (1), 141.

victimology¹⁰ as a special discipline within criminology; accordingly, a special purpose for the criminal process is discussed – the *victim participation model*, in contrast to the two previous purposes of the criminal process, one of which was focused on the idea of *crime control*, while the other was focused on the providing the accused with *due process*.¹¹

Although the Serbian criminal justice system could be considered to be of a mixed character, that is, it is primarily adversarial with some typical inquisitorial elements, the injured party has a more significant role than is the case with typical adversarial criminal processes¹² in which the injured party cannot take on the role of prosecutor, does not have the ability to initiate evidentiary procedures, nor can realize compensation claims in a criminal proceeding.¹³ A typical inquisitorial element, which is present during the investigation in Serbian law, comes down to the dominant role of the prosecutor, whose role is to be a representative of the state, instead of an adversary to the opposition.¹⁴ In order to perceive the scope of the rights that the injured party has during an investigation, it is necessary to analyse their genesis and ascertain how each right transformed with changes in law.

Taking over prosecution from the public prosecutor

The Criminal Procedure Code from 2001¹⁵ contained a provision according to which the injured party could take over prosecution from the public prosecutor during any phase of the proceedings, including the investigatory phase, which means that this right was not conditioned on the confirmation

¹⁰ Bonfils, P. (2012). L'action pénale de la victime. *Etudes & analyses*, 17, 5.

¹¹ Beloof, D. E. (1999). The Third Model of Criminal Process: The Victim Participation Model. *Utah Law Review*, 37 (2), 293–294.

¹² In most countries in the world, including those where the criminal procedure is primarily based on adversarial grounds, there is a tendency to widen the scope of the injured party's rights to participate in the criminal procedure. Thus, certain states, including Japan, where until the year 2000 the injured party had no role besides providing testimony and forwarding information to the investigatory body, have begun to institute rights of the injured party based on which they can participate in all phases of the criminal procedure. Herber, E. (2017). Victim Participation in Japan. *Washington International Law Journal*, 27 (1), 119.

¹³ Škulić, M. (2018). *Krivično procesno pravo*. Belgrade: Faculty of Law, University of Belgrade, 19. and 23.

¹⁴ Cesur, H. (2018). The Analytical Value of the Adversarial-Inquisitorial Dichotomy. *Approaches to Proof: The Examples of England and Turkey*, 6 (2), 157.

¹⁵ *Official Gazette of the SRJ*, no. 70/2001, 68/2002 and *Official Gazette of the RS* no. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005, 49/2007, 20/2009, 72/2009 i 76/2010.

of an indictment, or scheduling a main hearing or a summary hearing for the imposition of criminal sanctions.¹⁶

However, the prosecutorial investigation that was instituted in Serbia by the CPC from 2011 is initiated by order from the authorized public prosecutor, unlike the CPC from 2001¹⁷, in accordance with which the investigation was initiated by a ruling of the investigating judge for conducting investigations.¹⁸ Besides the authority to initiate and conduct the investigation, the public prosecutor is primarily authorized to criminally prosecute the accused in the rest of the procedure, and the injured party can take over prosecution only under the conditions set by the CPC. Consequently, this paper shall analyse how the change affected this right of the injured party.

In accordance with the legislation in force, the injured party can only take over criminal prosecution after the indictment has been confirmed, if the public prosecutor declares that they will not pursue criminal prosecution.¹⁹ In such a case, the court will ask the injured party whether they wish to take over criminal prosecution and represent the charges, and if the injured party is not present, the court will notify them within 8 days that the public prosecutor will not pursue criminal prosecution and advise them that they can declare whether they wish to take up prosecution and represent the charges.²⁰ In summary proceedings, the injured party has this right if the public prosecutor does not pursue prosecution after a main hearing or a summary hearing for the imposition of criminal sanctions has been scheduled.²¹

This solution is a step backward in relation to the one from 2001, as the right of the injured party to assume prosecution is significantly narrowed, which is considered to be a consequence of the transition to the new type of

¹⁶ Art. 61 of the CPC /2001/.

¹⁷ Even when the CPC /2001/ first entered into force, certain critiques regarding the court investigation emerged; primarily, relating to the efficiency, then, stating that investigating is not a judicial task as it serves to gather materials for the public prosecutor to indict, and then that many countries have abandoned this model of investigation, including Germany, Denmark, Italy, Hungary, France, and Russia. Grubač, M. (2002). Na početku reforme krivičnog procesnog prava. *Pravni život – časopis za pravnu teoriju i praksu*, 51 (5–6), 27.

¹⁸ Art. 243, para. 1 of the CPC /2001/.

¹⁹ It should also be noted that the institute of the subsidiary prosecutor does not exist in criminal proceedings against minors, as in such cases only the public prosecutor is authorized to initiate proceedings in accordance with art. 57 of the Law on Juvenile Criminal Offenders and the Criminal Protection of Juveniles. *Official Gazette of the RS*, no 85/2005.

²⁰ Art. 52, para. 1 of the CPC /2011/.

²¹ Art. 497 of the ZKP /2011/.

investigation, because, as certain authors claim, an investigation that has lost its judicial nature cannot depend on personal attitude and private justice.²²

It should be noted that in these situations there is always only one competent prosecutor: it shall either be the public prosecutor (until they desist from criminal prosecution) or the injured party as a subsidiary prosecutor (after the public prosecutor had desisted and they assume criminal prosecution). For this reason, the term “join” in criminal prosecution is inaccurate, when in practice the acting public prosecutors often asks the injured party whether they will “join” the criminal prosecution, as this term has no foundation in law.²³

In regards to countries in the region, Bosnia and Herzegovina has no institute of a subsidiary prosecutor, while in Croatia²⁴ and Montenegro²⁵ the institute is governed in essentially the same manner as it was in Serbia by the CPC from 2001. Furthermore, Croatia has special process agents, i.e. the so-called *investigators* who are employed when the injured party has taken over prosecution from the public prosecutor, and the investigating judge and prosecutor have accepted the motion by the injured party for certain evidence-gathering actions to be conducted.²⁶

Thus, it can be said that the CPC in force in Serbia has set a precedent in narrowing the rights of the injured party, regarding their influence on the course of criminal proceedings, which we believe cannot be justified by transitioning to the new type of investigations and “suppressing personal attitude and private justice”, given that the neighbouring countries have transitioned to the prosecutorial investigation, but still retained the ability of the injured party to assume criminal prosecution, i.e. become a subsidiary prosecutor, during preliminary proceedings.

An injured party taking over criminal prosecution is a type of oversight over the actions of the public prosecutor and guarantees that the prosecution of perpetrators of criminal acts will not be unjustifiably lacking due to arbitrary

²² Ilić, G. P., Banović, B. (2014). Oštećeni kao supsidijarni tužilac u krivičnom postupku, *LIV Council of the Serbian Association for Criminal Law and Practice*, 96. And: Thaman, S. (2012). Criminal Courts and Procedure. *Comparative Law and Society*, 253.

²³ Škulić, M., Lukić, D. (2009). Opšte osobenosti položaja oštećenog u krivičnom postupku i osnovni načini krivičnoprocesne zaštite oštećenih. In: *Uloga i mogućnosti javnog tužioca u zaštiti žrtava krivičnog dela* (ed. Škulić, M., Lukić, D., Vekarić, B., Peković, S., Plazinić, M., Vučković, M., Jovanović, M., Matić, M.), Belgrade: Association of Public Prosecutors and Deputy Public Prosecutors of Serbia, 28.

²⁴ Art. 55, para. 1 of the CPA of Croatia.

²⁵ Art. 59, para. 1 of the CPC of Montenegro, *Official Gazette of Montenegro* no. 57/2009, 49/2010, 47/2014, 2/2015, 35/2015, 58/2015 and 28/2018.

²⁶ Bajović, V. (2018). O položaju oštećenog u krivičnom postupku, *Pravni život - časopis za pravnu teroriju i praksu*, 39 (9), 553.

decisions or incompetent actions by the public prosecutor, where the right of the injured party to object in accordance with art. 51, para. 2 of the CPC has no significant practical impact,²⁷ given the principles by which the public prosecutor's office is organized.²⁸

Yet, even though the current solution which narrows the ability to assume criminal prosecution can be rightly criticized, it is possible to find arguments in its favour. Namely, the number of subsidiary prosecutions was and is negligible, be it under the provisions of the CPC from 2001 or 2011, while the number of convictions after the injured party has taken over prosecution is even lower. The two most common causes are that the public prosecutor is the most qualified person to decide whether the suspect should or should not be prosecuted, i.e. whether enough evidence for a conviction is present, and that, most commonly, the injured parties have no legal education and do not understand their capabilities in criminal proceedings, and are often not willing to pay for the legal assistance they need to be represented in criminal proceedings.²⁹ Thus, these arguments can be used to, only partially, defend the current solution from the Serbian CPC.

The right to submit an objection to the immediately superior higher public prosecutor

If a public prosecutor dismisses a criminal complaint, discontinues an investigation, or desists from criminal prosecution, they are required to notify the injured party within eight days and advise them that they can submit an objection to the immediately superior public prosecutor. The injured party can submit the objection within eight days after receiving the notification and advice, and if they were not notified they can submit an objection within three months from the day the public prosecutor dismissed the complaint, discontinued the investigation, or desisted from criminal prosecution.³⁰

²⁷ Critiques on the lack of external control regarding the decisions of the public prosecutor have also come from the representatives of the public prosecutor's organization, with the explanation that all prosecutor's offices are part of a single organism, which makes making an objective decision on the objection impossible. Ilić, G. (2017). *Novine u procesnom položaju oštećenog i sudska praksa. Pravni život časopis za pravnu teoriju i praksu*, 66 (9), 733–734.

²⁸ Grubač, M. (2012). *Procesno-pravni položaj oštećenog prema novom Zakoniku o krivičnom postupku Srbije. Temida*, 15 (2), 110–111.

²⁹ Jovanović, I. (2014). *Injured Party as Participant in Investigation and Reformed Criminal Procedure Laws of Countries in the Region (Serbia, Croatia, BiH and Montenegro). Review of Criminology and Criminal Law*, 52 (2), 85.

³⁰ Art. 51, paras. 1 and 2 of the CPC /2011/.

Within fifteen days of receiving the objection, the immediately superior higher public prosecutor will deny or uphold the objection by a ruling against which an objection or appeal is not allowed. The superior higher public prosecutor shall issue compulsory instructions to the authorized public prosecutor to conduct or resume criminal prosecution by the ruling upholding the objection.³¹ It should be noted that a decision by the superior higher public prosecutor to deny the objection as unfounded “puts an end” to the entire proceedings, as the Constitutional Court has ruled that submitting a criminal complaint does not establish the right to initiate criminal proceedings, so the ruling on dismissing a criminal complaint does not infringe or deny constitutionally guaranteed subjective rights and freedoms, and consequently the ruling on the objection against the ruling to dismiss a criminal complaint is not an individual act from art. 170 of the Constitution against which a constitutional complaint could be lodged.³²

In summary criminal proceedings, if the injured party submits a criminal complaint and the public prosecutor does not submit a motion to indict within six months of receiving it, nor notifies the injured party that the complaint was dismissed, the injured party has the right to submit an objection to the immediately superior prosecutor.³³ Although this right of the injured party could represent a type of “pressure” on the public prosecutor to conduct evidence-gathering procedures during this period, even if the superior prosecutor upholds the objection no sanctions are prescribed for this breach of duty.³⁴

Still, the right of the injured party to submit an objection to the immediately superior higher public prosecutor should not be expected to accomplish much, especially because of the structure of the public prosecutor’s office and the principle of monocratic organization, according to which the public prosecutor’s office is represented by one person, i.e. the public prosecutor, so it should not be expected that the position of the immediately superior prosecutor will often be significantly different than the position of the acting public

³¹ Art. 51, para. 3 of the CPC /2011/.

³² Ilić, G. P., Majić, M., Beljanski, S., Trešnjević, A. (2018). *Komentar Zakonika o krivičnom postupku*. Belgrade: Službeni glasnik, 246.

³³ Art. 499, para. 3 of the CPC /2011/.

³⁴ Here, it should be noted that an additional legal means exists, which the injured party (who has presented a property motion) can utilize to influence the public prosecutor to conduct the proceedings in a timely manner. Namely, the Law on the Protection of the Right to an Expedient Proceeding, *Official Gazette of the RS*, no. 40/2015, prescribes legal means which have the purpose to protect the right to an expedient proceeding, including an objection, appeal, and motion for legal recourse; the stated right also refers to the investigation conducted by the public prosecutor, and the party submits the objection to the president of the court before which the proceeding is being conducted, if they believe the public prosecutor has violated their right (art. 7, para. 1).

prosecutor. Besides this reason, the inefficiency of objections by the injured party as a legal means can also be influenced by all of the reasons that lead to infrequent pursuits and successes of subsidiary criminal prosecution. Thus, it could be concluded that it would have been more functional for the law to prescribe judicial control over the decision by the public prosecutor to not conduct criminal prosecution in a specific case, especially because the ability of the injured party to assume criminal prosecution has been lessened.

The right of the injured party to object is not without exception. To explain the exception from the rule, it is necessary to discuss the increasing influence of the opportunity principle in criminal proceedings. Namely, the domination of adversarial elements in the criminal procedure of the Republic of Serbia has been accompanied by an increase in the application of diversionary models of criminal proceedings, including plea agreements and deferrals of criminal prosecution as a means for the public prosecutor to follow the principle of opportunity in criminal prosecution.

After the 1970s, there was an expansion of so-called “bargain justice” in criminal proceedings, and agreements between the public prosecutor and defendant and penal orders increased in importance, which are essentially summary forms of criminal procedures. In the Republic of Serbia, deferment of criminal prosecution was instituted in 2001, and the plea agreement in 2009.³⁵

Accordingly, the public prosecutor can defer criminal prosecution for offences for which a monetary fine or up to five years in prison is prescribed, if the suspect accepts one or multiple of the obligations prescribed by the law. If the suspect fulfils their obligation, the public prosecutor will dismiss the criminal complaint by a ruling and notify the injured party, wherein the injured party has no right to submit an objection to the immediately superior higher prosecutor.³⁶ Because of this narrowing of the rights of the injured party, it is necessary for the public prosecutor to correctly assess all the circumstances of the case, the value of applying the institute, but also to comply with the mandatory instructions for its application, issues by the Republic Public Prosecutor’s Office (Instruction A no. 478/10 from 24/02/2011). given that from the perspective of the CPC from 2011 it is possible to apply the opportunity principle to a criminal offence, but that it is not in accordance with the abovementioned instruction.³⁷ In other words, all of the listed conditions (the potential sentence, the value of applying the institute, complying with the instructions of the Re-

³⁵ Langer, M. (2020). Plea Bargaining, Conviction Without Trial, and the Global Administratization of Criminal Convictions. *Annual Review of Criminology*, 1.3–1.5.

³⁶ Art. 283, paras. 1 and 3 of the CPC /2011/.

³⁷ Mirkov, Ž. (2016). Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja u tužilačkoj praksi – od prijema krivične prijave do rešenja o odbačaju krivične prijave. *Pravo – teorija i praksa*, 32 (7–9), 62–64.

public Prosecutor's Office, and similar) must be cumulatively fulfilled in order to apply the opportunity principle.

Furthermore, in proceedings for a criminal act for which imprisonment of up to three years is prescribed, the public prosecutor can dismiss the charges if the suspect, due to honest remorse, prevented damages from occurring or already indemnified the damages in full, and the public prosecutor, according to the circumstances of the case, concludes that issuing criminal sanctions would not be just; in such a case, the injured party also has no right to object.³⁸ In this case, in the explanation of the ruling to dismiss, the public prosecutor is required to explain why imposing criminal sanctions would not be just, i.e. present an assessment of the facts and evidence they used to make the decisions, as the terms that the law uses are imprecise and undefined,³⁹ and this ruling puts an end to the rest of the criminal proceedings.

Thus, the injured party is only notified about the decision to dismiss the criminal complaint based on the opportunity principle, has no right to submit an objection to the immediately superior higher public prosecutor, nor is their consent required for the public prosecutor to apply the opportunity principle.

If this legal solution is compared to the one contained in the CPC from 2001, which introduced the institute of deferred criminal prosecution, it can be concluded that the position of the injured party has also been damaged in this domain, and the scope of applying this institute widened.⁴⁰ Until 2011, it was possible to defer prosecution for acts for which a fine or up to three years of imprisonment was prescribed, while for act for which imprisonment of over three years and up to five years was prescribed, consent from an extra-procedural court panel was necessary.⁴¹ In cases where the public prosecutor would instruct the suspect to donate a certain amount to charity or perform community service or humanitarian work, consent from the injured party was required, and if the public prosecutor were to conclude that an injured party that has been fully indemnified does not consent for the suspect to perform the obligations for obviously unjustified reasons, the public prosecutor could request for an extra-procedural court panel to approve by ruling the performance of the obligations, if the public prosecutor found it appropriate.⁴²

³⁸ Art. 284, para. 3 of the CPC /2011/.

³⁹ Mirkov, Ž. (2016). Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja u tužilačkoj praksi – od prijema krivične prijave do rešenja o odbačaju krivične prijave. *Pravo – teorija i praksa*, 70–71.

⁴⁰ Also in: Đurđić, V. (2014). Krivični postupak Srbije: *de lege lata et de lege ferenda*. *Prestup i kazna: "de lege lata et de lege ferenda"* (ur. Kron, L.). Belgrade: Institute of Criminological and Sociological Research, 42.

⁴¹ Art. 236, paras. 1 and 2 of the CPC /2001/.

⁴² Art. 236, paras. 4 and 5 of the CPC /2001/.

Finally, the public prosecutor could, with consent from the court conducting the main hearing, discontinue criminal prosecution until the end of main hearing if the suspect performed some of the obligations prescribed for deferring criminal prosecution.

If we compare the manner in which deferred criminal prosecution was regulated, we can observe that per the CPC from 2011, only the procedural steps in which it can be applied were narrowed – until an indictment, while per the CPC from 2001, the public prosecutor could essentially apply it during the main hearing. On the other hand, the role of the injured party was reduced in every facet, so, keeping in mind the narrowing of the position of the injured party to assume criminal prosecution, it can be surmised that the CPC from 2011 opens up a discussion about whether the injured party is provided with adequate means to realize their rights during criminal proceedings.

Furthermore, the CPC from 2011 no longer contains the provision according to which the public prosecutor was required to examine the possibility of deferment of criminal prosecution and in relation to it conduct an interview with the injured party or other persons, gather other necessary data, and compose an official note.⁴³

Regarding the laws of neighbouring countries, in Bosnia and Herzegovina deferment of criminal prosecution does not exist unless an underage offender is the subject of criminal proceedings,⁴⁴ while Montenegro and Croatia have legal solutions similar to the one from the CPC from 2001. Namely, the Criminal Procedure Code of Montenegro prescribes that to impose certain obligations on a defendant, which can be applied to criminal offences with prescribed sanctions of up to five years of imprisonment or a fine, consent from the injured party is required, and the public prosecutor is also authorized to perform a type of mediation between the suspect and the injured party.⁴⁵ In Croatia, consent from the injured party is also required in order to defer criminal prosecution, which can be applied to criminal offences with a prescribed sentence of up to five years imprisonment or a fine, and the injured party also has the right to submit an objection, i.e. complaint, to the immediately superior public prosecutor if the public prosecutor applies the opportunity principle against the will of the injured party (if the objection is upheld, the immediately superior prosecutor will instruct the relevant prosecutor to continue with

⁴³ Art. 236, para. 9 of the CPC /2001/.

⁴⁴ Jovanović, I. (2014). Injured Party as Participant in Investigation and Reformed Criminal Procedure Laws of Countries in the Region (Serbia, Croatia, BiH and Montenegro), *Review of Criminology and Criminal Law*, 52 (2), 92. Art. 352. CPC of Bosnia and Herzegovina. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, no. 3/2003, 32/2003 (...) 65/2018.

⁴⁵ Art. 272, paras. 1 and 4 of CPC of Montenegro.

criminal prosecution, or advise the injured party that they can enforce their rights in a civil proceeding).⁴⁶

Based on the legal provisions presented, it could be concluded that the Serbian solution is open to critique, as in 2011, the number of criminal offences for which prosecution can be deferred was increased and the injured party was prevented from requesting a re-examination of the relevant public prosecutor's decision in any way.⁴⁷ Consequently, this provision could open up a discussion about compliance with the provision of the Constitution of Serbia⁴⁸ that guarantees the right to an appeal or other legal remedy against a decision on their rights, obligations, or lawful interest.⁴⁹ Thus, even though a decision by the public prosecutor not to pursue criminal prosecution significantly impacts the rights and interests of the injured party, they have no legal recourse against this decision, although they can enforce their personal and property claims via civil proceedings. Even authors who consider the exclusion of the court in the process of applying conditioned opportunity justified, critique the lack of control over the decision by the public prosecutor to defer criminal prosecution (even if just requiring consent from the injured party or an objection to the immediately superior higher public prosecutor).⁵⁰ An additional complication regarding the property claims of the injured party is that the public prosecutor, in practice, does not instruct the injured party on this possibility, but only notifies them about the ruling to dismiss the criminal complaint.⁵¹ Furthermore, it should be noted that enforcing a property claim in civil proceedings generally necessitates, and especially so in this type of situation, new evidence-gathering procedures,⁵² which will face additional dif-

⁴⁶ Art. 206c, para. 2 of the CPC of Croatia.

⁴⁷ These critiques regarding conditioned opportunity were while the CPC /2001/ was in force, which instituted, via art. 236, deferment of prosecution, primarily because of the inability of the injured party to take over criminal prosecution or request a re-examination of the decision of the prosecutor, although deferred prosecution was narrower in scope than it is today. Wagner, M. (2002). „Položaj oštećenog u Zakoniku o krivičnom postupku“. *Pravni život – časopis za pravnu teoriju i praksu* 51 (5-6), 81-82.

⁴⁸ *Official Gazette of the RS* no. 98/2006.

⁴⁹ Art. 36, para. 2 of the Constitution of the RS.

⁵⁰ Bejatović, S. (2012). Oportunitet krivičnog gonjenja i novi ZKP RS. *Aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva (normativni i praktični aspekt, Zlatibor: Serbian Association for Criminal Law and Practice*, 136.

⁵¹ The Criminal Procedure Act of Croatia contains an explicit provision that the public prosecutor shall deliver the notice to the injured party, with advice that they can realize their legal motion in civil proceedings (art. 206d, para. 3).

⁵² The civil court, when deciding on the motion, is in no way obligated by the decision to dismiss the criminal complaint, and court decision by certain courts of appeal have taken the position that the application of the opportunity principle is irrelevant to civil proceedings (Judgment of the Court of Appeal in Belgrade, Gž no. 3095/2016. on 01/02/2017).

faculties due to the passage of time, and all of this makes establishing the level of responsibility of the suspect that much more difficult.⁵³

Delibašić rightly points out the lack of logic to the solution from the CPC from 2011, according to which the injured party is allowed to initiate the procedure to exert control over the decision of the public prosecutor, that is, to instigate the decision by the immediately superior higher public prosecutor, by submitting an objection, in situations where the public prosecutor assesses that no criminal offence was committed, but is not allowed this ability in situations where the public prosecutor assess that a criminal act was committed, but that it is not purposeful to initiate criminal proceedings; so Delibašić indicated that an objection by the injured party should be prescribed for the later situations.⁵⁴

Based on the facts presented, it can be concluded that even though the public prosecutor has the right to discretionary assessment of the purposefulness of criminal proceedings in this specific case, certain mechanisms to exert control regarding this decision should be instituted, be it from the court, immediately superior higher public prosecutor,⁵⁵ or even via consent of the injured party.

Other rights of the injured party in criminal proceedings

Besides the right to assume prosecution as a subsidiary prosecutor and the right to submit an objection to the immediately superior higher prosecutor, the injured party has a host of other heterogeneous rights, which could not be separated into a single category and cause no significant dilemma in practice.

Primarily, the following rights are included: the right to submit a motion and evidence for realizing a compensation claim and a motion for the measures to secure it; to present facts and propose evidence of importance for proving the subject claim; to retain an attorney to act as an authorized and empowered proxy;⁵⁶ to examine the files and objects serving as evidence, which may be denied until the injured party is questioned as a witness; to be notified about

⁵³ Ilić, G. P. (2012). Oštećeni i standardi ljudskih prava u krivičnom postupku. *Annals of the Faculty of Law in Belgrade* 60 (2), 142.

⁵⁴ Delibašić, V. (2015). *Sporazumi javnog tužioca i okrivljenog*. Novi Sad: Faculty of Law for Commerce and Judiciary, 138.

⁵⁵ For example, this possibility exists in German criminal procedures. Ilić, G. P. (2012). *Op. cit.*, 146.

⁵⁶ The right of the injured party to retain an attorney to act as an authorized and empowered proxy is also gaining in significance in adversarial criminal proceedings, as well as the right to, together with the attorney, summon, that is, recommend the summoning of, witnesses, to cross examine them, and participate in all phases of the criminal proceedings via the attorney as a proxy. Kirchengast, T. (2011). Les victimes comme parties prenantes d'un procès de type accusatoire. *Criminologie*, 44 (2), 101. i 116.

the dismissal of a criminal complaint or discontinuation of criminal prosecution by the public prosecutor; as well as other rights that are significant for the further phases of the criminal proceedings after the investigatory phase.⁵⁷

It should be noted that alongside these rights, the injured party has certain rights which are not expressly prescribed, but come from the very nature and essence of criminal proceedings. Thus, for example, the injured party has the right to participate in criminal proceedings free of cost (with the caveat that they, unless in specific cases prescribed by law, finance the hiring of an attorney to serve as an authorized and empowered proxy).⁵⁸

THE OBLIGATIONS OF THE INJURED PARTY IN AN INVESTIGATION

The obligations of the injured party in criminal proceedings do not raise similar disputed issues as some of their rights do, nor were there significant legal changes in this area. So, we will present some of these obligations, primarily in relation to submitting a criminal complaint, responding to the summons by the authorities leading the procedure, notify of their change of residence, and giving a truthful statement.

An injured party submitting a criminal complaint is one of the ways to learn about a criminal act in criminal proceedings.⁵⁹ The CPC prescribes that state authorities, legal and natural persons report criminal acts for which prosecution is conducted ex officio, about which they have been informed or learn in another manner, so, as a rule, the injured party has no responsibility to submit a criminal complaint.

If the injured party decides to submit the complaint, they are under no formal obligation to check the status of the case in the public prosecutor's office. However, it is a fact that if the public prosecutor does not notify the injured party that they have dismissed the complaint, stopped the investigation, or discontinued criminal prosecution, within the next three months the injured party has the right to submit an objection to the immediately superior public prosecutor or assume prosecution. Given the time limit, the injured party can still face procedural consequences due to their inertness regarding the case in the prosecutor's office and checking its status. Namely, it is assumed that the injured party, precisely because they have been damaged by the criminal act, is

⁵⁷ Art. 58, para. 2 of the CPC.

⁵⁸ Bajović, V. (2018). O položaju oštećenog u krivičnom postupku. *Pravni život – časopis za pravnu teroriju i praksu*, 39 (9), 547.

⁵⁹ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2018). *Kriminalistika*. Belgrade: Faculty of Law, University of Belgrade, 53.

interested enough to oversee how and when the public prosecutor acts, and that they will look into the actions of the prosecutor at least once within the three months.⁶⁰ The answers from the in-depth interview conducted for the purposes of this paper suggest the same interpretation, so legal theory and practice are in agreement regarding this matter.

The injured party is obligated to notify the relevant authorities about any changes in their temporary or permanent residence.⁶¹ Not fulfilling this obligation can lead to the loss of certain rights, so if the injured party is not present for the preparatory or main hearing, and they were properly summoned or could not be summoned because of a failure to notify of a change in their permanent or temporary residence, it will be assumed that they do not desire to continue with the prosecution and the court will make a ruling on discontinuing the proceedings or a judgement dismissing the charges.⁶²

While in the role of a citizen, the injured party is under no obligation to make truthful statements, or give any statements at all, during the process of obtaining information from citizens, given the general rule that citizens cannot be forced to provide information. On the other hand, if the authorities conducting the proceedings determine to obtain evidence by questioning the injured party as a witness, the injured party is obligated to respond to the summons and testify, unless they are excluded or relieved from the responsibility of testifying.⁶³ As a witness, the injured party is obligated to tell the truth, or are otherwise committing the criminal offence of perjury.⁶⁴ While taking statements from the injured party, i.e. conducting an interview or questioning the witness, the general rules of criminalistics practice should be applied, so the injured party should be handled with due consideration, in order to, on the one hand, minimize the chance of secondary victimization, and on the other, minimize the possibility of deception, as this category of witnesses has an increased chance of making inaccurate or false statements.⁶⁵

⁶⁰ Banović, B., Bejatović, S. (2019). *Krivično procesno pravo, opšti deo*. Belgrade: Faculty of Security Studies, University of Belgrade, 196.

⁶¹ Art. 55 of the CPC.

⁶² Art. 52, para. 4 of the CPC.

⁶³ For violating this obligation, art. 101, paras. 1 and 2 of the CPC /2011/ prescribe the following sanctions: a fine of up to 100 000 dinars if the duly summoned witness does not answer the summons and does justify the absence, or leaves the place where they are to be questioned without authorization, and an order may be issued for them to be brought in by force; a fine of up to 150 000 dinars if the witness appears and, after being cautioned about the consequences, refuses to testify without justification.

⁶⁴ Art. 335 of the Criminal Code, *Official Gazette of the RS*, no. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 – KZ.

⁶⁵ Žarković, M., Ivanović, Z. (2013). *Kriminalistička taktika*, Belgrade: The Academy of Criminalistic and Police Studies, 154.

CONCLUSION

The Criminal Procedure Code defines an injured party as a person whose personal or property rights have been violated or jeopardised by a criminal act. The injured party can have multiple procedural roles in criminal proceedings: as a witness, as a person submitting a compensations claim, as a subsidiary prosecutor, and as a private prosecutor, which has no impact on the investigation itself.

Even though this definition has not changed in recent years, the transition from judicial to prosecutorial investigation and the transition from the CPC from 2001 to the one from 2011 instituted numerous innovations in the criminal procedure legislation of the Republic of Serbia, amongst which changes to the position of the injured party in an investigation stand out. The changes were mainly related to the rights of the injured party and had no significant impact on their obligations. One of the most important changes was the cancellation of the right of the injured party to assume prosecution during preliminary proceedings, which can currently only be done after a confirmation of an indictment or scheduling a main hearing or summary hearing for the imposition of criminal sanctions; this has weakened the control over the decision of the public prosecutor not to initiate criminal prosecution, and that right was substituted with the right to submit an objection to the immediately superior public prosecutor. The manner in which the later legal solution was instituted brings into question its effectiveness, given the organizational structure of the public prosecutor's office, due to which the position of two public prosecutors will rarely diverge in practice. Furthermore, any influence of the injured party over the decision of the public prosecutor to defer criminal prosecution is completely eliminated by the new CPC, given that, in accordance with the new solution, neither consent from the injured party is required to apply certain forms of, so-called, conditioned opportunity, nor does the injured party have the right to submit an objection to the immediately superior higher prosecutor in this case; additionally, the role of the extra-procedural court panel was completely removed from this procedural format, leaving all decision up to the discretion of the public prosecutor.

The research that was conducted among the deputy public prosecutors of the Second Basic Public Prosecutor's Office in Belgrade, Third Basic Public Prosecutor's Office in Belgrade, and Basic Public Prosecutor's Office in Užice, as well as among the attorneys registered at the Bar Associations of Belgrade and Leskovac, confirmed the hypothesis that the CPC from 2011 damaged the position of the injured party when compared to the CPC from 2001, as well as that a large number of prosecutors and attorneys suggest a lack of proper solutions regarding the rights of the injured party. Even though the opinions

of the attorneys were unanimous regarding key issues, it can be concluded that a large number of participants in criminal proceedings (both prosecutors and attorneys) are not satisfied with the current solutions regarding the right of the injured party to assume criminal prosecution and the right to object to the immediately superior higher prosecutor, while a majority of the prosecutors, unlike the attorneys, take no issue with solutions regarding applying article 283 of the CPC, which could also be exclusively interpreted as their subjective stance, as the current solutions give sweeping authorizations to the case processors. The main critique the attorneys have in relation to the current solutions is based on the opinion that the injured party's right to a legal remedy from art. 36, para. 2 of the Constitution of the Republic of Serbia is infringed, as they have no right to object to the decision about deferment of criminal prosecution, as well as that it should be prescribed to require consent from the injured party as a necessary condition for applying art. 283 of the CPC, be it in every case or with specific obligations, which is similar to the solutions that existed in the CPC from 2001 and that exist in neighbouring countries, e.g. Croatia and Montenegro.

The presented indicates that certain solutions from the CPC should be changed in the near future, while considering the previous legal solutions and the solutions of neighbouring countries, the prosecutorial praxis since the implementation of the CPC from 2011 to date, as well as the presented opinions of the practitioners, who most often face the problems identified and are thus the most competent to give judgment.

BIBLIOGRAPHY

- Aleksić, Ž., Škulić, M. (2018). *Kriminalistika*. Belgrade: Faculty of Law, University of Belgrade
- Bajović, V. (2018). O položaju oštećenog u krivičnom postupku. *Pravni život – časopis za pravnu teroriju i praksu*, 39 (9)
- Banović, B., Bejatović, S. (2019). *Krivično procesno pravo, opšti deo*. Belgrade: Faculty of Security Studies, University of Belgrade
- Bejatović, S. (2012). Oportunitet krivičnog gonjenja i novi ZKP RS. *Aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva (normativni i praktični aspekt)*. Zlatibor: Serbian Association for Criminal Law and Practice
- Belooof, D. E. (1999). The Third Model of Criminal Process: The Victim Participation Model, *Utah Law Review*, 37 (2)
- Bonfils, P. (2012). L'action pénale de la victime. *Etudes & analyses*, 17
- Cesur, H. (2018). *The Analytical Value of the Adversarial-Inquisitorial Dichotomy in Approaches to Proof: The Examples of England and Turkey*, 6 (2)
- Delibašić, V. (2015). *Sporazumi javnog tužioca i okrivljenog*. Novi Sad: Faculty of Law for Commerce and Judiciary

- Durđić, V. (2014). Krivični postupak Srbije: *de lege lata et de lege ferenda*, *Prestup i kazna: "de lege lata et de lege ferenda"* (ed. Kron, L.). Belgrade: Institute for Beograd: Institute of Criminological and Sociological Research
- Grubač, M. (2002). Na početku reforme krivičnog procesnog prava. *Pravni život – časopis za pravnu teoriju i praksu*, 51 (5-6)
- Grubač, M. (2012). Procesno-pravni položaj oštećenog prema novom Zakoniku o krivičnom postupku Srbije. *Temida*, 15 (2)
- Hauteville, A. (2002). Rapport introductif: La problematique de la place de la victime dans le procès penal. *Archives de politique criminelle*, 24 (1)
- Herber, E. (2017). Victim Participation in Japan. *Washington International Law Journal*, 27 (1)
- Ignjatović, Đ. (2019). *Kriminologija*. Belgrade: Faculty of Law, University of Belgrade
- Ignjatović, Đ. (2018). *Metodologija istraživanja kriminaliteta*, edicija *Crimen*. Belgrade: Faculty of Law, University of Belgrade
- Ilić, G. (2017). Novine u procesnom položaju oštećenog i sudska praksa. *Pravni život časopis za pravnu teoriju i praksu*, 66 (9)
- Ilić, G. P. (2012). O položaju oštećenog u krivičnom postupku. *Annals of the Faculty of Law in Belgrade*, 60 (1)
- Ilić, G. P. (2012). Oštećeni i standardi ljudskih prava u krivičnom postupku. *Annals of the Faculty of Law in Belgrade*, 60 (2)
- Ilić, G. P., Banović, B. (2014). Oštećeni kao supsidijarni tužilac u krivičnom postupku, *LIV Council of the Serbian Association for Criminal Law and Practice*
- Ilić, G. P., Majić, M., Beljanski, S., Trešnjev, A. (2018). *Komentar Zakonika o krivičnom postupku*. Belgrade: Službeni glasnik
- Ilić, I. (2014). Položaj oštećenog u krivičnom postupku, U: *Mobilna pravna klinika – od institucije ka žrtvi* (ed. Kostić, M., Dimovski, D., Ilić, I.). Niš: Faculty of Law in Niš
- Jovanović, I. (2014). Injured Party as Participant in Investigation and Reformed Criminal Procedure Laws of Countries in the Region (Serbia, Croatia, BiH and Montenegro). *Review of Criminology and Criminal Law*, 52 (2)
- Kirchengast, T. (2011). Les victimes comme parties prenantes d'un procès de type accusatoire. *Criminologie*, 44 (2)
- Langer, M. (2020). Plea Bargaining, Conviction Without Trial, and The Global Administratization of Criminal Convictions. *Annual Review of Criminology*
- Mirkov, Ž. (2016). Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja u tužilačkoj praksi – od prijema krivične prijave do rešenja o odbačaju krivične prijave. *Pravo – teorija i praksa*, 33 (7–9)
- Thaman, S. (2012). *Criminal Courts and Procedure*. *Comparative Law and Society*, Northampton: Edward Elgar Publishing
- Škulić, M. (2016). Položaj žrtve krivičnog dela/oštećenog u krivičnopravnom sistemu Srbije uopšte i u odnosu na Direktivu EU 2012–29, In: *Kaznena reakcija u Srbiji VI deo – tematska monografija* (ed. Ignjatović, Đ.). Belgrade: Faculty of Law, University of Belgrade

- Škulić, M. (2018). *Krivično procesno parvo*. Belgrade: Faculty of Law, University of Belgrade
- Škulić, M., Lukić, D. (2009). Opšte osobenosti položaja oštećenog u krivičnom postupku i osnovni načini krivičnoprocesne zaštite oštećenih. In: *Uloga i mogućnosti javnog tužioca u zaštiti žrtava krivičnog dela*(ur. Škulić, M., Lukić, D., Vekarić, B., Peković, S., Plazinić, M., Vučković, M., Jovanović, M., Matic, M.). Belgrade: Association of Public Prosecutors and Deputy Public Prosecutors of Serbia
- Wagner, M. (2002). Položaj oštećenog u Zakoniku o krivičnom postupku. *Pravni život – časopis za pravnu teoriju i praksu*, 51 (5–6)
- Žarković, M., Ivanović, Z. (2013). *Kriminalistička taktika*. Belgrade: The Academy of Criminalistic and Police Studies

Legal regulations

- Criminal Procedure Code of the RS, *Official Gazette of the RS*, no. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 and 35/2019.
- Criminal Procedure Act of Croatia, *Narodne novine*, no. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 121/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013 and 152/2014.
- Criminal Procedure Code of the FRY, *Official Gazette SRJ*, no. 70/2001, 68/2002 i *Official Gazette of the RS*, no. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005, 49/2007, 20/2009, 72/2009 and 76/2010.
- Law on Juvenile Criminal Offenders and the Criminal Protection of Juveniles, *Official Gazette of the RS*, no. 85/2005.
- Criminal Procedure Code of Montenegro, *Official Gazette of Montenegro*, no. 57/2009, 49/2010, 47/2014, 2/2015, 35/2015, 58/2015 i 28/2018.
- Constitution of the RS, *Official Gazette of the RS* no. 98/2006.
- Law on the Protection of the Right to Expedient Proceeding, *Official Gazette of the RS*, no. 40/2015.
- Criminal Procedure Code of Bosnia and Herzegovina, *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, no. 3/2003, 32/2003, (...) 65/2018.
- Criminal Code, *Official Gazette of the RS* no. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019.